

JANUSZ GOŁASZEWSKI
(Wrocław, Archiwum Państwowe we Wrocławiu)

WSPÓŁPRACA ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO WE WROCŁAWIU Z ARCHIWAMI Z CZECH I NIEMIEC ORAZ INNYCH PAŃSTW EUROPY W OKRESIE 1980–2016

Słowa kluczowe: archiwum, archiwalia, archiwistyka, Archiwum Państwowe we Wrocławiu, ArchNet, materiały archiwalne, archiwa czeskie, archiwa niemieckie, archiwa słowackie, wystawy archiwalne, konferencje naukowe, źródła archiwalne, Ivo Ľaborewicz, Roman Stelmach, Janusz Gołaszewski, Dorota Sokołowska, Adam Baniecki, Euroregion Nysa, katalog dokumentów, dokumenty pergaminowe, użytkownicy pracowni naukowych, kwerendy archiwalne, wymiana archiwistów, staże archiwalne, rewindykacja materiałów archiwalnych, polonica, silesiaca

Problematyka współpracy, czy szerzej relacji Archiwum Państwowego we Wrocławiu z archiwami i innymi instytucjami naukowymi i kulturalnymi w państwach ościennych, w ujęciu kompleksowym, obejmującym dłuższy okres, jak dotychczas nigdy nie znalazła odzwierciedlenia w publikacjach naukowych, czy nawet popularnonaukowych. Być może nie sprzyjały temu okoliczności, bo chociaż w dalekiej przeszłości dochodziło do takiej współpracy, to nie osiągnęła ona znaczniejszej skali, ograniczała się do kontaktów ściśle formalnych, czego przykładem mogą być oficjalne wizyty. Częściej dochodziło do wyjazdów na staże archiwalne lub, co zdarzało się znacznie rzadziej, poszukiwania materiałów archiwalnych. Jeśli chodzi o kwerendy archiwalne, najliczniej prowadzono je w sąsiednich państwach, a więc w NRD i Czechosłowacji, na Węgrzech, a nawet w Rumunii. W wypadku staży przeważał kierunek południowo-zachodni (głównie Francja i Włochy, rzadziej ówczesne Niemcy Zachodnie)¹.

¹ W zachowanych sprawozdaniach brak jest szczegółowych danych dla wcześniejszego okresu działalności archiwum. Autor oparł się na informacjach uzyskanych od byłych pracowników. Największej pomocy udzieliła dr Janina Paślawska, zatrudniona w Archiwum Państwowym we Wrocławiu w latach 1949–1998, przez wiele lat sprawująca stanowisko zastępcy dyrektora. Ta archiwistka, z racji przebywania w czasie drugiej wojny światowej na uchodźstwie na Węgrzech, doskonale opanowała język węgierski, dzięki czemu w latach 60. i 70. XX w. mogła kilkakrotnie uczestniczyć w wyjazdach do archiwum w Budapeszcie, w ramach wymiany archiwistów. Opiekowała się także archiwistami węgierskimi, przebywającymi w archiwum we Wrocławiu, m.in. towarzyszyła Naczeln-

Autor, zastanawiając się nad konstrukcją artykułu i mając świadomość naukowego charakteru czasopisma „Archeion”, zdecydował się na układ chronologiczny, oczywiście w rozbiciu na poszczególne państwa, ale także na przywołanie w tekście osób, z imienia i nazwiska, przejawiających aktywność na polu współpracy lub prowadzenia badań źródłowych. Obocznym, lecz nie mniej znaczącym, powodem było pragnienie uhonorowania tych osób, które zwykle z własnej inicjatywy podejmowały przedsięwzięcia będące dla archiwum wrocławskiego dowodem jego otwartości na „świat zewnętrzny”. Podstawową bazą źródłową były sprawozdania roczne z działalności archiwum z lat 1980–2016. Tylko w wyjątkowych sytuacjach autor korzystał z relacji ustnych pracowników zarówno czynnych, jak i będących już na emeryturze. Ten ostatni przypadek odnosi się najczęściej do okresu poprzedzającego przyjętą chronologię. W przypisach wymieniono tytuły publikacji i innych materiałów, ściśle związanych z opisywanymi wydarzeniami w relacjach archiwum wrocławskiego z instytucjami zagranicznymi.

Wrocław — wielki ośrodek przemysłu, kultury i nauki, siedziba wielu prestiżowych uczelni i instytutów badawczych — z racji swojego położenia w centralnej części Dolnego Śląska w naturalny sposób stwarza warunki do współpracy z krajami ościennymi: Czechami (wcześniej Czechosłowacją) i Niemcami (NRD/NRF). Wymiana kulturalna przede wszystkim, ale także współpraca na płaszczyźnie naukowo-badawczej w wielu dziedzinach gospodarki i nauki odbywa się od dawna. Na tym polu szczególnie dużą aktywność przejawiają wrocławskie wyższe uczelnie — Uniwersytet Wrocławski, Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Ekonomiczny, także inne szkoły wyższe, które szeroko współpracują z uczelniami w Czechach — w Pradze, Ołomuńcu, Ostrawie, Brnie, Pilźnie oraz w Niemczech — Dreźnie, Lipsku, Zwickau, Zittau/Görlitz, jak również z mniejszymi placówkami.

Do współpracy predestynują także inne instytucje, nieposiadające tak znacznego potencjału, w tym ekonomicznego, niemające także tak dużych możliwości kadrowych. W tej kategorii mieszczą się m.in. archiwa, które pomimo odmiennej struktury organizacyjnej i różnej podległości w ościennych państwach, służą temu samemu celowi — ocaleniu dziedzictwa kulturalnego państwa i narodu

nemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych Węgier, który odwiedził archiwum wrocławskie pod koniec lat 60. XX w. J. Paślawska jest autorką recenzji publikacji E. Gryczo, *Levélári terminologiai Lexicon*, Budapest 1982, zamieszczonej w „Archeionie” (t. 78, 1984, s. 316–320). Ze względu na znajomość języka rumuńskiego wrocławski archiwista dr Andrzej Pyrek wyjeżdżał w latach 70. XX w. do Bukaresztu, a także opiekował się archiwistami rumuńskimi przebywającymi we Wrocławiu. Dużą aktywność w kontaktach z archiwami zagranicznymi wykazywał nieżyjący już dr Józef Domański. Posiadając uzdolnienia lingwistyczne (znał języki: łaciński, niemiecki, czeski, słowacki, francuski, rosyjski i angielski), wielokrotnie składał wizyty w wielu archiwach europejskich, m.in. w Czechosłowacji, NRF, NRD. Odbił także staż archiwalny we Włoszech.

dla przyszłych pokoleń. Rozwój cywilizacyjny i dynamiczne przemiany technologiczne wymuszają także na archiwach, instytucjach z natury swej bardziej zachowawczych i konserwatywnych, dostosowanie się do nowych potrzeb i oczekiwań społeczeństwa. W żaden sposób nie jest to przeszkodą do podjęcia współpracy z analogicznymi instytucjami zagranicznymi, w tym zwłaszcza w państwach ze sobą sąsiadujących.

Współpraca archiwów, szczególnie w krajach położonych za tzw. żelazną kurtyną, była do końca lat 80. XX w., a więc do okresu przemian społeczno-ustrojowych w Europie Środkowej i Wschodniej, znacząco utrudniona. Istniejąca przez wiele dziesięcioleci swoista blokada w tej dziedzinie znalazła odzwierciedlenie w zachowanej dokumentacji archiwalnej, w której na próżno szukać śladów relacji na polu archiwalnym. Tym bardziej godne odnotowania są nieliczne przykłady współpracy archiwów, co zrozumiałe, najczęściej odnoszące się do obszarów pogranicza polsko-czesko-niemieckiego. Jeśli natomiast były jakiegokolwiek kontakty z państwami zachodnimi, np. z ówczesną NRF, to prawie wyłącznie ograniczały się do kwerend we wrocławskim zasobie. Najbardziej doniosłą formą współpracy była wzajemna wymiana zasobu archiwalnego, przechowywanego niezgodnie z zasadami pertynencji, powszechnie uznanej w Europie i nie tylko. Tu aż ciśnie się na usta pytanie: czy w każdym państwie i zawsze? Zostawmy jednak ten problem, to odrębne zagadnienie. Dobrym przykładem poszanowania wzajemności była przeprowadzona w 1980 r. rewindykacja do Archiwum Państwowego we Wrocławiu 15 tys. jednostek archiwalnych przekazanych z ówczesnej Niemieckiej Republiki Demokratycznej, tym bardziej godna podkreślenia, że dotyczyła zasobu niezwykle cennego, bo dokumentów pergaminowych z okresu od XII do XVIII w.² Chciałoby się zapytać dlaczego dopiero wówczas?

Okresem szczególnej stagnacji w dziedzinie współpracy międzynarodowej w Polsce było wprowadzenie stanu wojennego w grudniu 1980 r., kiedy to nastąpił totalny paraliż państwa niemal we wszystkich sferach gospodarki i życia, wprowadzony w złudnej nadziei na uratowanie *status quo*, a szczególnie na zachowanie władzy przez partię rządzącą. Tymczasem stan wojenny tylko zdusił nieodwracalne procesy reformatorskie, przedłużając agonię ustroju. Niestety, także zawieszenie stanu wojennego w Polsce w 1983 r. ukazało w całej mocy degradację państwa na różnych płaszczyznach, w tym także w nauce i kulturze. Jednym z przejawów tego były utrudnienia w relacjach państwa z naszym najbliższym sąsiadem, ówczesną NRD, gdy niemal całkowicie ustały wizyty użytkowników w pracowni naukowej archiwum wrocławskiego. Jest niezwykle znamienne, że nie dotyczyło to badaczy z Niemiec Zachodnich. Taki stan trwał aż do schyłku lat 80., gdy w Europie Środkowej i Wschodniej rozpoczął się proces zasadniczych

² Rewindykacja archiwaliów z NRD objęła zespoły 54 klasztorów i fundacji śląskich, kilku parafii, ponadto akta kilku księstw. Archiwum Państwowe we Wrocławiu (cyt. dalej: APWr.), Księga nabytków i ubytków, 1977–2003.

przemian politycznych i ustrojowych. Po otwarciu granic natomiast pracowni naukowe w archiwach państw przygranicznych zapełniły się użytkownikami niemal z dnia na dzień. Nie inaczej było we Wrocławiu.

Niemcy

W 1984 r. Archiwum Państwowe we Wrocławiu odwiedziło zaledwie dwóch badaczy zza Odry, podczas gdy z RFN było aż 90 użytkowników. Ci bliżsi Niemcy badali, a jakże, ruch antyfaszystowski w czasie reżimu hitlerowskiego w Niemczech, ci dalsi (zza Łaby) zajmowali się takimi tematami, jak: konkordat z 1925 r., a szerzej dzieje Kościoła i jego relacje z państwem w okresie narodowego socjalizmu, przeglądali akta dotyczące rolnictwa na Śląsku w XVIII w., demografii, polityki socjalnej i ochrony zdrowia robotników w Niemczech, itd.³ Jak można wnioskować, ten „najazd” użytkowników z RFN był wynikiem niemal całkowitego zerwania więzi z Zachodem po wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego, co dotyczyło również zamknięcia archiwów państwowych dla użytkowników zza „żelaznej kurtyny”. Sytuacja poprawiała się w kolejnych latach, chociaż liczba Niemców zachodnich jeszcze przez wiele lat nie osiągnęła rekordowego poziomu z 1984 r.

Oprócz rewindykacji archiwaliów i stopniowej poprawy warunków dla użytkowników z zagranicy zliberalizowały się także wzajemne kontakty między samymi archiwami. W 1987 r. np. kierownik Oddziału II (akt pruskich i niemieckich) dr Józef Domański wziął udział w konferencji wedyologicznej w Münster (NRF)⁴. Ten wybitny archiwista już wcześniej w 1982 r. złożył wizytę w jednym z archiwów RFN (brak szczegółowej informacji na ten temat). W tym samym roku kierująca w archiwum wrocławskim Oddziałem udostępniania i informacji naukowej Dorota Sokołowska, z wykształcenia germanistka, prowadziła w *Staatsarchiv Dresden* rejestrację poloniców w ramach projektu archiwalnego „*Reconstitution of the Memory of Poland*”⁵. Podobnie w 1991 r., w zasobie *Staatsarchiv Merseburg* i 1993 r. w *Staatsarchiv Dresden*⁶, a dwa lata później w dwóch archiwach berlińskich (*Bundesarchiv* i Tajnym Archiwum Państwowym Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego w Dahlem) także poszukiwała poloniców⁷. W 1992 r. na zaproszenie niemieckich władz archiwalnych ówczesny

³ Wykaz obcokrajowców, którzy odwiedzili pracownię naukową AP we Wrocławiu w 1984 r., APWr., Zbiorne plany i sprawozdania roczne za lata 1984–1985, sygn. V/32, s.71 i 72.

⁴ APWr., Sprawozdanie roczne za 1997 r., s. 8.

⁵ Projekt zainicjowany w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, miał na celu odszukanie w zasobach archiwów innych państw informacji dotyczących dziejów państwa i narodu polskiego. To ambitne przedsięwzięcie realizowane przez pracowników wielu archiwów państwowych przyczyniło się do utrwalenia wiedzy o polskim dziedzictwie.

⁶ APWr., Sprawozdanie roczne za 1993 r., s. 10.

⁷ APWr., Sprawozdanie roczne za 1991 r., s. 62; Sprawozdanie roczne za 1993 r., s. 47.

dyrektor Archiwum Państwowego we Wrocławiu dr Józef Drozd odbył podróż służbową do Niemiec, do Koblencki (Koblenz)⁸.

Na specjalne potraktowanie zasługuje postać Romana Stelmacha, doktora historii, mediewisty i pasjonata dokumentów średniowiecznych, który począwszy od końca lat 80. XX w. podjął się wyszukiwania w zasobach archiwów czeskich wszelkich materiałów związanych z dziejami Śląska i szerzej Polski. Jednakże zadebiutował w 1977 r., wygłaszając referat na temat znaków notarialnych na dokumentach śląskich podczas międzynarodowej konferencji w Marburgu (Niemcy)⁹.

Innym debiutantem w podejmowaniu różnych form współpracy z instytucjami archiwalnymi innych państw, a głównie Czech i Niemiec, był Adam Baniecki, wówczas kierownik oddziału archiwum w Lubaniu, począwszy bowiem od 1993 r. włączył się czynnie w działania Euroregionu Nysa oraz Związku Sześciu Miast Łużyckich. W 1993 r. odbyło się I Sympozjum Historyczne Euroregionu Nysa w Zittau, a w dalszych latach następne posiedzenia sympozjum. Tego rodzaju spotkania odbywały się wówczas bardzo często i przybierały różne formy, często łączyła je więź w ramach Związku Miast Łużyckich. Były zatem w Bautzen, Görlitz, Zittau i Kamenz. Do A. Banieckiego dołączyli wkrótce inni pracownicy Archiwum Państwowego we Wrocławiu, m.in. Ivo Łaborewicz¹⁰, kierownik oddziału w Jeleniej Górze, i Edyta Łaborewicz, wówczas pracownik oddziału w Legnicy. W listopadzie 1994 r. w Miłkowie odbyła się druga edycja sympozjum Euroregionu Nysa, kontynuowana następnie w Lubaniu, także z udziałem archiwistów wrocławskich¹¹. Również w kolejnych dwóch latach odbyła się trzecia i czwarta edycja tegoż sympozjum, najpierw w Libercu¹², a następnie w Zittau¹³, z aktywnym udziałem archiwistów z Archiwum Państwowe-

⁸ APWr., Sprawozdanie roczne za 1992 r., s. 9.

⁹ APWr., Sprawozdanie roczne za 1977 r., s. 21.

¹⁰ I. Łaborewicz, Źródła do badań demograficznych do 1945 roku w *Archiwum Państwowym w Jeleniej Górze* [w:] „Die Besiedlung der Neißeregion Urgeschichte–Mittelalter–Neuzeit”. I Symposium der Geschichtskommission der Euroregion Neisse am 13 und 14 Oktober 1993 in Zittau, „Mitteilungen der Zittauer Geschichts- und Museums-Verein”, Bd 22, Zittau 1995, s. 102–107.

¹¹ Sympozjum na temat „Drogi handlowe i powiązania komunikacyjne na obszarach Euroregionu Nysa”. I. Łaborewicz, *Materiały archiwalne sprzed 1945 roku do dziejów kolei w Sudetach Zachodnich* [w:] *Drogi handlowe i powiązania komunikacyjne na obszarach Euroregionu Nysa. II Sympozjum Historyczne Euroregionu Nysa Miłków–Lubań 25–26.11.1994*, Jelenia Góra 1996, s. 89–94.

¹² Sympozjum w Libercu obradowało pod hasłem „Spojrzenie na rozwój gospodarczy na terenie Euroregionu Nysa od średniowiecza do współczesności”. I. Łaborewicz wygłosił referat pt. „Obraz gospodarki okręgu jeleniogórskiego w pierwszej połowie XVIII w. w świetle mapy księstwa jaworskiego z »Atlasu Homanna«”, który następnie został opublikowany pod tym samym tytułem („Prace Naukowe”, t. 2, cz. 2, Ośrodek Koordynacji Badań Szkół Wyższych Euroregionu Nysa, Liberec 1996, s. 130–135).

¹³ 4. Sympozjum Historyczne Euroregionu NYSA „650 lat Górnołużyckiego Związku Sześciu Miast”, na którym I. Łaborewicz również wygłosił referat pt. „Sześć miast łużyckich w świetle polskich encyklopedii XIX stulecia”, który następnie opublikował pod tym samym tytułem (*650 Jahre Oberlausitzer Sechsstädtebund 1346–1996*). 4 Symposium der Geschichtskommission der Euroregi-

go we Wrocławiu. Pozostając w sferze aktywności archiwistów wrocławskich na forum Euroregionu Nysa, jakże doniosłego cyklicznego wydarzenia dla kultury i nauki tego obszaru przygranicznego Polski, Czech i Niemiec, należy przywołać edycje z 1995¹⁴, która odbyła się w Kamenz i Zittau, oraz z 1996 i 1998 r.¹⁵, obie w Zittau. Szczególnie uroczysty charakter miała konferencja zorganizowana w 1996 r. w Zittau, z okazji 650-lecia związku, w obradach której uczestniczyli dr Roman Stelmach, państwo Łaborewiczowie i Adam Baniecki¹⁶. Rok wcześniej (1995) D. Sokołowska prowadziła kwerendę archiwalną w zasobie archiwów federalnych w Poczdamie i Berlinie-Dahlem, tradycyjnie poszukując poloników¹⁷.

Współpraca archiwum wrocławskiego z instytucjami zagranicznymi w 1998 r. przejawiała się także na kierunku zachodnim — m.in. w oddziale archiwum w Kamieńcu Żąbkowickim ekipa filmowa z Drezna kręciła film poświęcony śląskiemu rysownikowi Friedrichowi Bernhardowi Wernerowi, urodzonemu w 1690 r. w pobliskiej Topoli¹⁸. Ten wybitny rysownik jest autorem słynnej pięciotomowej *Topografii Śląska*, przedstawionej na 3 tys. stron, zawierającej widoki miast i ich zabudowę. Jego dziełem jest także licząca ponad 1,4 tys. widoków *Topografia Hrabstwa Kłodzkiego*. Adam Baniecki również przedstawił referat¹⁹, wyszedł ponadto z inicjatywą utworzenia prywatnej witryny inwentarzowej o nazwie „Historiograficzne Archiwum Śląsko-Łużyckie”, na której miały być zamieszczane publikacje historyków i archiwistów z Dolnego Śląska i Łużyc. Partnerem wydawnictwa został lużycki *Archiv Stadt und Kreis Lauban*. W 2003 r. nazwę witryny zmieniono na „Silesiana”. Trzy

on Neisse, Zittau, „Mitteilungen des Zittauer Geschichts- und Museumsvereins”, Bd 25, Bad Muskau 1997, s. 188–192).

¹⁴ APWr., Sprawozdanie roczne za 1995 r. Oddziały zamiejscowe, t. 2, s. 58.

¹⁵ 5. Sympozjum obradowało na zamku Czocho pod hasłem „1648–1998 — 350. rocznica pokoju westfalskiego i jego skutki dla północnych Czech, Łużyc i Śląska”. I. Łaborewicz wygłosił referat pt. „Zasiedlenie północnych stoków Karkonoszy w czasie wojny 30-letniej”, opublikowany następnie w: *350 rocznica Pokoju Westfalskiego na terenach Euroregionu NYSA 1648–1998*, Jelenia Góra 1999, s. 63–68.

¹⁶ W ramach jubileuszu 21 września 1996 r. w ratuszu w Zittau odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa z udziałem historyków z Niemiec, Czech i Polski pt.: „Sześćsetpięćdziesięciolecie Związku Sześciu Miast Łużyckich 1346–1996”. Ze strony polskiej wygłosili referaty: I. Łaborewicz („Sześć miast łużyckich w świetle polskich encyklopedii XIX stulecia”) i Adam Baniecki („Pogranicze śląsko-łużyckie w dziejach”). Wynikiem konferencji była publikacja pt. *650. Jahre Oberlausitzer Sechsstädtebund 1346–1996. 4. Symposium der Geschichtskommission der Euroregion Neisse, Zittau-Oettel-Bad Muskau 1997*, „Mitteilungen des Zittauer Geschichts- und Museumsvereins”, Bd 25, Bad Muskau 1997, s. 188–192.

¹⁷ APWr., Sprawozdanie zbiorcze za 1995 r., t. 1, s. 69.

¹⁸ Materiały do filmu zgromadził także Oddział Udostępniania i Informacji Archiwalnej, APWr., Sprawozdanie roczne za 1998 r., zbiorcze — centrala, s. 71.

¹⁹ Adam Baniecki, *Lubań w okresie wojny trzydziestoletniej* [w:] *Adel in Schlesien*. Bd. 2, Repertorium: Forschungsperspektiven – Quellenkunde – Bibliographie, hrsg. von Joachim Bahlcke und Wojciech Mrozowicz, München 2010, s. 169–173.

lata później witryna nie była już jedynym portalem archiwalnym, ponownie bowiem z inicjatywy Banieckiego, ale też Tomasza Broniszewskiego, uruchomiony został ArchNet czyli Naukowy Portal Archiwalny, pionierskie w skali Polski przedsięwzięcie. Portal poświęcony jest międzynarodowym standardom opisu materiałów archiwalnych i nowym technologiom oraz wykorzystaniu Internetu w archiwistyce, a ponadto na bieżąco informuje o ważniejszych wydarzeniach w światowej archiwistyce²⁰.

Pozostając jeszcze przy 2000 r., należy wspomnieć o wizycie D. Sokołowskiej w dwóch archiwach berlińskich: *Bundesarchiv* i *Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz*, w ramach wspomnianego wcześniej projektu *Reconstitution of the Memory of Poland*²¹. Uczestniczyła ona również w warsztatach zorganizowanych w szkole archiwalnej w Marburgu, poświęconych opracowaniu akt masowych²². W tym samym roku odbyło się kolejne, już szóste posiedzenie Euroregionu Nysa, i tym razem z udziałem I. Łaborewicza²³.

Począwszy od 2000 r. Janusz Gołaszewski, wówczas kierownik Oddziału II, przechowującego akta pruskich i niemieckich instytucji państwowych do 1945 r., dołączył do grona archiwistów wrocławskich, aktywnie włączając się do współpracy z instytucjami zagranicznymi. „Debiutował” w ten sposób na konferencji zorganizowanej w Nowej Rudzie jesienią 2000 r., poświęconej 500-leciu wydobycia węgla kamiennego; uczestniczyli w niej przedstawiciele Wyższego Urzędu Górniczego, historycy z Polski i Niemiec, a nawet byli niemieccy górnicy pracujący w przedwojennych kopalniach noworódzkich²⁴. Szczególnie wzruszającym momentem była wizyta uczestników konferencji na cmentarzu w Nowej Rudzie, gdzie znajduje się pomnik 180 górników poległych w tragicznej katastrofie w jednej z okolicznych kopalń.

Także kolejny rok (2001) obfitował w różnorodne formy współpracy archiwum wrocławskiego z instytucjami archiwalnymi w Niemczech. M.in. dyrektor archiwum dr Józef Drozd i Dorota Sokołowska uczestniczyli w konferencji po-

²⁰ Zespół redakcyjny portalu tworzą: Adam Baniecki (redaktor naczelny), Tomasz Broniszewski (redaktor serwisu), Marcin Hlebionek (Uniwersytet Mikołaja Kopernika, odpowiedzialny za dział „Sfragistyka”), Paweł Gut (Archiwum Państwowe w Szczecinie, dział „Kancelaria i archiwalia pruskie”), dr Marek Zieliński (*Józef Piłsudski Institute of America, Nowy Jork, USA*, dział „Humanistyka”), Leszek Pudłowski (Austria, dział „Rozstrząsanie terminologiczne”), Edyta Łaborewicz (dział „Archiwistyka rosyjska, ukraińska i białoruska”), Jolanta Leśniewska (Archiwum Państwowe w Płocku, Oddział w Kutnie, dział „Archiwistyka niemieckojęzyczna”), Ivo Łaborewicz (dział „Archiwistyka czeska”), Adam Baniecki (dział „Archiwistyka frankofońska, włoska i norweska”, adres redakcji: redakcja@archiwa.net.).

²¹ *Polonika zarejestrowane w Bundesarchiv w Berlinie — Lichterfelde i Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz w Berlinie — Dahlem*, „Archeion” 2002, t. 104, s. 248–256.

²² APWr., Sprawozdanie roczne za 2000 r., t. 1, s. 44; *Szkolenie w Archivschule w Marburgu na temat opracowania akt masowych*, „Archeion” 2001, t. 103, s. 271–273.

²³ APWr., Sprawozdanie roczne za 2000 r. Oddziały zamiejscowe, t. 2, s. 12.

²⁴ J. Gołaszewski wygłosił referat „Powstanie i rozwój górnictwa węgla kamiennego na Dolnym Śląsku”.

święconej zbiorom Archiwum Miejskiego w Bautzen, połączonej z uroczystym przekazaniem do użytku publicznego wyremontowanych i zmodernizowanych magazynów archiwalnych²⁵. Współpraca z Niemcami przyjmowała różne formy, m.in. oddział archiwum w Jeleniej Górze współorganizował z Muzeum Okręgowym w Jeleniej Górze i *Gesellschaft für interregionalen Kulturaustausch Berlin, Monumenta Silesia Görlitz* oraz Muzeum Architektury we Wrocławiu konferencję. Przygotowano okolicznościową wystawę pt. „Dolina zamków i ogrodów, Kotlina Jeleniogórska — wspólne dziedzictwo”, która była prezentowana m.in. w Berlinie i Görlitz. Kierownik oddziału archiwum w Jeleniej Górze był ponadto współorganizatorem wystawy „100 lat Domu Gerharda Hauptmanna” oraz uczestniczył w konferencji: „750 lat Bolesławca, dzieje miasta i jego historyczne związki ze Śląskiem, Czechami i Łużycami”²⁶.

W 2001 r. odbyło się we Wrocławiu uroczyste spotkanie z zastępcą dyrektora Tajnego Archiwum Państwowego Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego w Berlinie Stefanem Hartmannem, który wygłosił okolicznościowy referat poświęcony działalności i zasobowi tamtejszego archiwum²⁷. Przyjęto ponadto delegację Konsulatu Generalnego RFN we Wrocławiu, z którym archiwum wrocławskie współpracuje jeszcze od czasów istnienia NRD, realizując głównie kwerendy, najczęściej genealogiczne, własnościowe oraz dotyczące poszukiwania grobów dawnych mieszkańców Śląska, w tym mogił wojennych. Dla gości niemieckich przygotowano interesującą prezentację najcenniejszych archiwaliów²⁸. W 2002 r. J. Gołaszewski wziął udział w obradach VI Międzynarodowej Konferencji Naukowej zorganizowanej w Archiwum Państwowym w Katowicach przez Instytut Górnośląski, z udziałem partnerów z Niemiec i Czech²⁹. Konferencję zaszczylił swą osobą prof. Władysław Stępnia, wówczas zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Rok 2003 był szczególnie płodny w wydarzenia międzynarodowe. Archiwum Państwowe we Wrocławiu zorganizowało wystawę „Materiały archiwalne do dziejów przemysłu górniczego na Śląsku”, przygotowaną przez świeżo wypromowanego doktora nauk historycznych Janusza Gołaszewskiego, który już wcześniej współuczestniczył w polsko-niemieckim

²⁵ APWr., Sprawozdanie roczne Oddziału IV za 2001 r., s. 4.

²⁶ APWr., Sprawozdanie roczne za 2001 r. Oddziały zamiejscowe, t. 3, s. 14.

²⁷ APWr., Sprawozdanie roczne za 2001 r., t. 1, s. 28; S. Hartmann jest autorem tłumaczenia na język niemiecki *Przewodnika po zasobie Archiwum Państwowego we Wrocławiu do 1945 r.*, przygotowanego pod redakcją Rościśława Żerelika i Andrzeja Derenia, wydanego przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych w 1996 r. Tytuł wersji niemieckiej: *Staatsarchiv Breslau — Wegweiser durch die Bestände bis zum Jahr 1945*.

²⁸ APWr., Sprawozdanie roczne za 2001 r., t. 1, s. 28.

²⁹ J. Gołaszewski przedstawił referat pt. „Akta Wyższego Urzędu Górniczego we Wrocławiu jako źródło do badania dziejów przemysłu ciężkiego na Górnym Śląsku”. Praca nad tekstem była częścią dużego zamierzenia, jakim był inwentarz akt Wyższego Urzędu Górniczego na Śląsku, realizowany wspólnie z Archiwum Państwowym w Katowicach, o czym jest mowa w dalszej części niniejszego artykułu.

projekcie naukowym dotyczącym inwentaryzacji akt wyższych urzędów górniczych w Prusach z XVIII–XIX stulecia, finansowanym przez Fundację Volkswagena³⁰. W uroczystości otwarcia wystawy, połączonej z promocją dwutomowej książki autorstwa Zbigniewa Jedyńaka z Archiwum Państwowego w Katowicach i J. Gołaszewskiego, przy współpracy Bożeny Kumor-Gomułki z AP Wrocław, poświęconej dziejom górnictwa śląskiego w XVIII i XIX w.³¹, uczestniczył dyrektor Archiwum Państwowego w Münster, a później prezydent Archiwów Państwowych Nadrenii-Północnej Westfalii prof. Wilfried Reininghaus.

Także w 2003 r. w niemieckim Kamenz miała miejsce konferencja na temat dziejów Górnych Łużyc, zorganizowana z okazji 100. rocznicy śmierci Hermanna Friedricha Knothego, wybitnego badacza dziejów Górnych Łużyc, autora kilkudziesięciu monografii historycznych. Pośród referentów było dwoje archiwistów z Wrocławia — D. Sokołowska, która przybliżyła problematykę pomocy ewidencyjnych dla korzystających z materiałów archiwalnych w Archiwum Państwowym we Wrocławiu oraz A. Baniecki, który wygłosił referat pt. „Źródła do dziejów Górnych Łużyc a archiwum wrocławskie”³². Z udziałem pracowników archiwum wrocławskiego (Grażyny Brody, J. Gołaszewskiego i A. Banieckiego) odbywały się kilkakrotnie w przygranicznym Görlitz konferencje poświęcone przechowywaniu i zarządzaniu dokumentacją budowlaną w instytucji administracji samorządowej. W obradach uczestniczyli także archiwiści z Saksonii, Czech, Francji (Bretania), Luxemburga i inni³³. W 2003 r. nie zaniechano projektu „*Reconstitution of the Memory of Poland*”, do którego dołączyły następujące osoby — Bożena Kumor-Gomułka (przeprowadziła kwerendę w zasobie Głównego Archiwum Państwowego Nadrenii-Północnej Westfalii w Düsseldorfie) i J. Gołaszewski (przebywał w Archiwum Państwowym Nadrenii-Północnej Westfalii w Münster)³⁴. Warto odnotować zorganizowaną w 2003 r. przez oddział archiwum w Jeleniej Górze wycieczkę szkoleniową do Archiwum w Semily i Muzeum w Turnovie, w której uczestniczyli polscy archiwiści (z archiwów państwowych i zakładowych) zrzeszeni w Stowarzyszeniu Archiwistów Polskich; wzięło w niej udział 45 osób. Istotną częścią wizyty była możliwość zapoznania się z zasadami udostępniania akt w czeskich archiwach³⁵.

Dużą aktywność we współpracy z instytucjami zagranicznymi wykazało archiwum wrocławskie w 2004 r., który był pod tym względem rekordowym. Pierwszym przedsięwzięciem było zorganizowanie wystawy na temat „Praca przymusowa na Dolnym Śląsku i w Saksonii 1939–1945”, przygotowanej

³⁰ APWr., Sprawozdanie roczne za 2003 r., t. 1, s. 32.

³¹ *Die preussische Berg-Hütten-und Salinenverwaltung 1763–1865*, Bochum 2003.

³² APWr., Sprawozdanie roczne za 2003 r., t. 1, s. 35.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ APWr., Sprawozdanie roczne za 2003 r. Oddziały zamiejscowe, t. 3, s. 15.

wspólnie przez archiwistów wrocławskich J. Gołaszewskiego i D. Sokołowską oraz saksońskich z Drezna³⁶, która w następnym roku była prezentowana w *Sächsische Landes Centrale für politische Bildung* w Dreźnie. J. Gołaszewski wziął udział w międzynarodowej konferencji „*Workshop Sachtematisches Inventar zur preussischen Berg-, Hütten- und Salinenverwaltung*” zorganizowanej w *Deutschen Bergbau-Museum* w Bochum³⁷. Ów wraz z A. Banieckim uczestniczył w Międzynarodowym Seminarium Saksońskich Archiwistów i Muzeologów w Görlitz, Zittau i Krzyżowej³⁸. A. Baniecki wziął udział w międzynarodowej konferencji poświęconej pamięci księdza Paula Sauera, ostatniego niemieckiego proboszcza Bolesławca, zorganizowanej przez władze Bolesławca³⁹, a ponadto uczestniczył w Międzynarodowym Seminarium Archiwistów Zakładowych w Görlitz, poświęconym archiwizowaniu dokumentacji budowlanej⁴⁰. Ważnym wydarzeniem była wizyta we Wrocławiu dr. Jörgena Ludwiga z Archiwum Saksońskiego w Dreźnie oraz dr. Bernharda Posta z archiwum w Weimarze, umożliwiła bowiem wymianę doświadczeń na tematy archiwalne⁴¹.

W 2005 r. ponownie J. Gołaszewski i B. Kumor-Gomułka prowadzili kwerendę w ramach programu „*Reconstitution of the Memory of Poland*” w zasobach archiwów w Münster i Düsseldorfie. D. Sokołowska przebywała natomiast w oddziale *Bundesarchiv-Militärarchiv* we Freiburgu (in Breisgau), poszukując informacji do projektu „Index Polaków Zamordowanych i Represjonowanych przez Hitlerowców za pomoc udzielaną Żydom w latach 1939–1945”. R. Stelmach przebywał w Narodowym Archiwum w Pradze, gdzie rejestrował polonica i silesiaca w zespołach poklasztornych⁴².

Rok 2006 charakteryzował się wieloma różnorodnymi wydarzeniami z obszaru współpracy archiwum wrocławskiego z instytucjami zagranicznymi. J. Gołaszewski z D. Sokołowską przygotowali wystawę polsko-niemiecką na temat motoryzacji na Dolnym Śląsku i w Saksonii⁴³. Ta dwójka archiwistów oraz Roman Stelmach wzięli też udział w obchodach Saksońskiego Dnia Archiwów

³⁶ APWr., Sprawozdanie roczne za 2004 r., t. 2, s. 30.

³⁷ J. Gołaszewski wygłosił referat: „*Bearbeitung der Akten des Oberbergamtes in Wrocław für Bedürfnisse des Themeninventars der preussischen Verwaltung aus den Jahren 1763–1865. Erfahrungen der polnischen Archivare*”, zob. APWr., Sprawozdanie roczne za 2004, t. 2, s. 29.

³⁸ Ibidem.

³⁹ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności. Sprawozdanie roczne — zbiorcze za 2004 r., s. 39.

⁴⁰ APWr., Sprawozdanie roczne za 2004 r. Oddziały zamiejscowe, t. 3, s. 122.

⁴¹ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności. Sprawozdanie roczne — zbiorcze za 2004 r., s. 40.

⁴² APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności. Sprawozdanie roczne — zbiorcze za 2005 r., s. 40.

⁴³ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności. Sprawozdanie roczne — zbiorcze za 2006 r., s. 38.

w Borna koło Lipska⁴⁴. W tym samym roku J. Gołaszewski, kontynuując niejako dokonania D. Sokołowskiej, zapoczątkował (w ramach wspomnianego projektu „Index...”) regularne wyjazdy służbowe do archiwów niemieckich, odwiedzając najpierw Münster, a następnie Norymbergę⁴⁵.

W 2007 r. Niemcy, a po stronie polskiej jedynie wybrane instytucje, głównie z terenu Śląska, obchodziły uroczystości 300. rocznicę zawarcia konwencji altransztadzkiej⁴⁶. Jednym z ważnych wydarzeń tych obchodów było Europejskie Kolokwium „300 lat Konwencji Altransztadzkiej”, które zorganizowano w Lipsku przy współudziale Saksońskiego Archiwum Państwowego w Dreźnie. Archiwum Państwowe we Wrocławiu reprezentowali D. Sokołowska i J. Gołaszewski⁴⁷. Kontynuacją tych obchodów była wystawa pt. „*Aus dem Weg zur Toleranz — 300 Jahre Altransztädter Konvention*” (2008), przygotowana wspólnie przez Archiwum Państwowe we Wrocławiu i Saksońskie Archiwum Państwowe. Wystawa ta, pod zmienionym tytułem „Droga do tolerancji — 300. rocznica ugody altransztadzkiej”, w części polskiej przygotowana przez J. Gołaszewskiego i D. Sokołowską, była w 2008 r. prezentowana w archiwum wrocławskim⁴⁸, a następnie w *Schlesisches Museum in Görlitz*⁴⁹.

W ramach projektu „Index...” J. Gołaszewski kontynuował w 2008 r. kwerendę archiwalną w *Staatsarchiv Münster*. Chociaż projekt zainicjowany został przez Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie i koordynowany był przez Naczelną Dyрекcyję Archiwów Państwowych, to w latach następnych zmienił się skład Rady Naukowej sprawującej kierownictwo merytoryczne — w opisywanym czasie przewodnictwem rady objął Władysław Bartoszewski⁵⁰. Podsumowanie projektu „Index...” nastąpiło w trakcie międzynarodowej konferencji naukowej w Krakowie, zorganizowanej przez Instytut Studiów Strategicznych, z udziałem przedstawicieli z Polski, m.in. J. Gołaszewskiego, Niemiec, Izraela, Ukrainy i Białorusi⁵¹. Pozostając w 2008 r., należy przywołać jeszcze jedno wy-

⁴⁴ D. Sokołowska wygłosiła referat: „*Erfahrungen mit den vom Hochwasser 1997 geschädigten Archivalien im Staatsarchiv Breslau*”.

⁴⁵ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności. Sprawozdanie roczne — zbiorcze za 2006 r., s. 42.

⁴⁶ Konwencję podpisał w 1707 r. na zamku w Altranstädt król Szwecji Karol XII i cesarz Austrii Józef I. Zagwarantowano wolność religijną protestantom na Śląsku, którym zwrócono ponad 120 kościołów wcześniej do nich należących. Protestanci uzyskali także od cesarza zgodę na budowę siedmiu kościołów łaski (*Gnadenkirche*) w Żaganiu, Kozuchowie, Kamiennej Górze, Jeleniej Górze, Miliczu i Cieszynie.

⁴⁷ J. Gołaszewski wygłosił okolicznościowy referat „Obchody 200 rocznicy (1907) konwencji altransztadzkiej na Śląsku”.

⁴⁸ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności. Sprawozdanie roczne — zbiorcze za 2008 r., s. 30.

⁴⁹ Ibidem, s. 25.

⁵⁰ Ibidem, s. 42.

⁵¹ Ibidem, s. 25.

darzenie, mianowicie udział A. Banieckiego i D. Sokołowskiej w uroczystości 75-lecia Archiwum Państwowego w sąsiednim Bautzen⁵².

Rok później (2009) J. Gołaszewski wziął udział w spotkaniu studyjnym *Internationalen Fachexkursion unter dem Thema „Historie — Denkmalschutz — Bildung”*, organizowanym cyklicznie przez urzędy administracji terenowej w Saksonii, z udziałem przedstawicieli archiwów i muzeów z Niemiec, Czech, Polski i innych krajów Europy. Ideą przewodnią wszystkich spotkań jest wymiana doświadczeń w obszarze zarządzania dokumentacją techniczną, a szczególnie budowlaną. Wydarzeniem towarzyszącym seminarium była wycieczka do oddziału archiwum w Jeleniej Górze. Okolicznościowe prelekcje wygłosili wówczas Ivo Łaborewicz i Anna Borys⁵³.

W 2009 r. odbyło się wiele konferencji i sesji naukowych związanych z dziejami pogranicza polsko-niemieckiego i polsko-czeskiego. Jedną z pierwszych była konferencja zorganizowana przez Urząd Miasta i Muzeum Okręgowe w Lubaniu na temat „Pogranicze śląsko-łużyckie w dziejach”, w trakcie której R. Stelmach wygłosił referat pt. „Akta i dokumenty do dziejów Górnych Łużyc zachowane w Archiwum Państwowym we Wrocławiu”. Uniwersytet Wrocławski i Gmina Stoszowice zorganizowały natomiast III Konferencję Srebrnogórską z udziałem badaczy z Niemiec i Czech, podczas której Wojciech Szczerepa z oddziału w Jeleniej Górze wygłosił referat pt. „Pogranicze śląsko-łużyckie w czasie wojny trzydziestoletniej. Działania militarne w latach 1640–1643”. Platformą wymiany doświadczeń przedstawicieli zagranicznych instytucji było spotkanie zorganizowane w 2009 r. przez Archiwum Państwowe we Wrocławiu z pracownikami naukowymi z *Bundesarchiv* z Berlina i *Haus Schlesien* z Königswinter⁵⁴. Z tą ostatnią instytucją przez wiele lat utrzymywano szczególnie żywe kontakty.

Również w 2009 r., po objęciu badaniami całego zasobu archiwalnego *Staatsarchiv Münster*, w ramach projektu „Index...”, J. Gołaszewski kontynuował badania w *Staatsarchiv Nürnberg*. Archiwum znajdujące się w mieście tak tragicznie naznaczonym w dziejach współczesnego świata — odbywały się tu uroczystości partii nazistowskiej i stąd popłynęły w świat złowrogie słowa pieczętujące ostatecznie los milionów Żydów europejskich, tu miał też miejsce epilog norymberski — przechowuje wielkie ilości źródeł archiwalnych. Szczegółowa i bardzo rozległa kwerenda trwała tylko dwa lata, później (2012) z powodu objęcia przez J. Go-

⁵² APWr., Sprawozdanie Oddziału IV za 2008 r., s. 7; D. Sokołowska przedstawiła referat pt. „*Quellen zur Geschichte der Ober- und Niederlausitz im Staatsarchiv Breslau/Wrocław*”, opublikowany następnie w książce *Lausitzer Archivlandschaften. Beiträge der wissenschaftlichen Tagung zum 75-jähriger Jubiläum des Staatsfilararchivs Bautzen*, pod redakcją Jörga Ludwiga i Petera Wieganda, Halle-Saale 2009, s. 117–123.

⁵³ APWr., Sprawozdanie Oddziału w Jeleniej Górze za 2009 r., s. 14.

⁵⁴ Ibidem, s. 28.

łaszewskiego stanowiska dyrektora archiwum wrocławskiego, kwerendę przejął archiwista z Archiwum Państwowego w Szczecinie⁵⁵.

Rok 2010 także był pełen istotnych wydarzeń w relacjach polsko-niemieckich. W Dreźnie odbył się 80. Zjazd Archiwistów Niemieckich, z udziałem przedstawicieli z Austrii, Czech, Łotwy, Szwajcarii i Węgier. Polskę reprezentowali D. Sokołowska i J. Gołaszewski. Zjazd połączony był z konferencją naukową poświęconą budownictwu archiwalnemu, wyposażeniu archiwów i likwidacji barier w archiwach. J. Gołaszewski wygłosił komunikat na temat polskich doświadczeń w dziedzinie adaptacji, modernizacji i wyposażenia archiwów⁵⁶. Oddziały archiwum w Jeleniej Górze i Legnicy sfinalizowały prowadzone od 2008 r. (wraz z Instytutem Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego i *Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa* w Monachium) prace nad katalogiem archiwaliów dotyczących śląskich rodów szlacheckich⁵⁷.

Wspomniana wyżej tematyka budownictwa archiwalnego była także omawiana na konferencji w Schwerinie „*Ein Haus für Ewigkeit. Der Schweriner Archivbau und seine Familie*” z udziałem D. Sokołowskiej. Pokłosiem konferencji była publikacja poświęcona budowie archiwów, zawierająca cenne informacje z punktu widzenia planowanych budów nowych obiektów archiwalnych⁵⁸.

Szczególną okazją do ugruntowania partnerskich stosunków z archiwami zagranicznymi były obchody dwóchsetlecia powstania Archiwum Państwowego we Wrocławiu (1811–2011), na które zaproszono przedstawicieli zaprzyjaźnionych archiwów z Niemiec i Czech. Ze strony Niemiec uroczystość zaszczycił m.in. dr Jürgen Rainer Wolf, dyrektor Archiwów Saksońskich⁵⁹. Jubileusz

⁵⁵ Ibidem, s. 39–40.

⁵⁶ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności. Sprawozdanie roczne — zbiorcze za 2010 r., s. 39.

⁵⁷ Wyniki kwerendy źródłowej zostały przedstawione w publikacji Bartosza Grygorcewicza pt. *Materiały archiwalne do dziejów szlachty na Śląsku w zasobie Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Oddział w Kamieńcu Żąbkowickim*; Edyta Łaborewicz, *Staatsarchiv Breslau, Abteilung Liegnitz* (Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Oddział w Legnicy); Ivo Łaborewicz, *Staatsarchiv Breslau, Abteilung Hirschberg* (Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Oddział w Jeleniej Górze) [w:] *Adel in Schlesien*, Bd. 2 *Repertorium: Forschungsperspektiven — Quellenkunde — Bibliographie*, hrsg. von Joachim Bahlcke und Wojciech Mrozowicz, München 2010, s. 153–162. APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności. Sprawozdanie roczne — zbiorcze za 2010 r., s. 40.

⁵⁸ D. Sokołowska wygłosiła referat: „*Der neue Archivbau in Breslau 1906. Der Schweriner Archivbau und seine Familie*”. Tekst opublikowano w wydawnictwie: Findbücher, Inventare und kleine Schriften des Landeshauptarchivs Schwerin, Band 16, Schwerin 2011, s. 71–78.

⁵⁹ Dyrektor J.R. Wolf w późniejszym okresie wyszedł z cenną inicjatywą pomocy archiwistów niemieckich w porządkowaniu akt zalanych w czasie powodzi w lipcu 1997 r. w Archiwum Państwowym we Wrocławiu. Akcją tą zostały objęte akta najbardziej uszkodzone. Archiwum Państwowe w Dreźnie skierowało do pracy dwóch archiwistów, specjalistów w dziedzinie kancelarii pruskiej od XVIII do XX w.

zaowocował wieloma publikacjami, spośród których najcenniejszą jest książka okolicznościowa poświęcona dziejom archiwum i jego zasobowi, a także znaczeniu dla rozwoju kultury i nauki w regionie śląskim⁶⁰. Cenną inicjatywą związaną z obchodami jubileuszu była wycieczka archiwistów wrocławskich do Muzeum *Martin Gropius Bau* w Berlinie z okazji wystawy „*Tür an Tür. Polen — Deutschland 1000 Jahre Kunst Geschichte*”, na którą Archiwum Państwowe we Wrocławiu wypożyczyło trzy eksponaty (dwa dokumenty pergaminowe i jedną księgę)⁶¹.

I. Łaborewicz jako wiceprzewodniczący ze strony polskiej Komisji Historycznej Euroregionu „Nysa” (Eurek Historia) wziął udział w XI Międzynarodowej Konferencji Naukowej w Zittau (Niemcy) na temat „375. rocznicy pokoju praskiego i recesu dodatkowego 1635/1636”, w czasie której przewodniczył części obrad i moderował dyskusję na zakończenie konferencji⁶². W Görlitz, w auli Szkoły Tańca *Tanzschule Matzke*, odbyły się obrady 18. Zjazdu Archiwistów Saksońskich (*18. Sächsischer Archivtag in Görlitz*), z udziałem gości z Polski i Czech. Stronę polską reprezentowali J. Gołaszewski i D. Sokołowska. Temat konferencji brzmiał „Czy petent jest królem? Czego oczekują użytkownicy, a co archiwa mogą im zaoferować” („*Ist der Kunde König? Was Benutzer wollen und Archive leistenkönnen*”)⁶³. Kontynuacją relacji z Niemcami było nawiązanie współpracy z Uniwersytetem Ratybońskim i Muzeum Miejskim w Ratyzbnie (*Stadtarchiv Regensburg*), czego wyrazem była wizyta przedstawicieli obu instytucji w maju 2011 r. w Archiwum Państwowym we Wrocławiu⁶⁴.

W 2012 r. archiwum wrocławskie odwiedziła delegacja Narodowego Archiwum Gruzji, której przewodniczyła dyrektor generalna Teona Jashvili, a towarzyszyły jej Natalia Gladzenko i Sophio Jobava⁶⁵. Pomimo wyrażenia woli współpracy na gruncie archiwalnym w latach następnych nie doszło do skutku żadne przedsięwzięcie w tej dziedzinie. W tym samym roku Elżbieta Galik przebywała służbowo (dwa miesiące) w Rapperswilu, w ramach programu „Porządkowanie zbiorów archiwalnych za granicą”⁶⁶.

Interesującym doświadczeniem w 2013 r. było uczestnictwo J. Gołaszewskiego i Remigiusza Kazimierczaka, już wówczas zastępcy dyrektora Archiwum Państwowego we Wrocławiu, w IV Międzynarodowej Konferencji „*Viertes Mitteleuropäisches Archivars- und Archivarinnen Treffen aus Einrichtungen mit Quellensammlungen zur deutschen Geschichte im östlichen*

⁶⁰ Archiwum Państwowe we Wrocławiu 1811–2011. *Przeszłość i współczesność*, red. J. Drozd i J. Gołaszewski, Wrocław 2011.

⁶¹ APWr., Sprawozdanie z działalności Archiwum Państwowego we Wrocławiu w 2011 r., s. 29.

⁶² Ibidem, s. 45.

⁶³ Ibidem, s. 38.

⁶⁴ Ibidem, s. 39.

⁶⁵ Ibidem, s. 20.

⁶⁶ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności za 2012 r., s. 110, 112.

Europa” w Bad Kissingen (Niemcy), adresowanej do przedstawicieli instytucji nauki i kultury oraz szkolnictwa z Polski, Czech, Słowacji, Węgier, Rumunii i Mołdawii, a więc tych państw, które w przeszłości zamieszkiwane były również przez żywioł niemiecki⁶⁷. Pozostając przy Niemczech, należy wspomnieć o pobycie Bartosza Grygorcewicza, w ramach realizacji projektu „Index...”, w Archiwum Dolnej Saksonii w Hanowerze. W 2013 r. E. Galik przebywała służbowo w Tajnym Archiwum Państwowym Fundacji Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego w Berlinie Dahlem, poszukując materiałów źródłowych do dysertacji doktorskiej dotyczącej dziejów Archiwum Państwowego we Wrocławiu, począwszy od jego powstania w 1811 r. aż do współczesności. Kwerendą archiwalną objęła głównie dokumentację z okresu drugiej wojny światowej w celu wyjaśnienia losów archiwaliów z byłego *Staatsarchiv Breslau*⁶⁸.

Bardzo uroczysty charakter miała wizyta konsula Niemiec we Wrocławiu Korduli Bauer w Archiwum Państwowym we Wrocławiu (2013). Konsulat niemiecki od wielu lat pośredniczy w sprawach poszukiwań genealogicznych i spadkowych obywateli Niemiec. Podczas spotkania omówiono możliwości popularyzacji archiwum wrocławskiego i jego zasobu⁶⁹. Podobny charakter miała kolejna wizyta, tym razem konsula generalnego Niemiec Elisabeth Wolbers. Nie tyle pokłosem wizyty, a raczej potrzebą zdynamizowania współpracy z instytucjami niemieckimi, był wyjazd przedstawicieli archiwum wrocławskiego J. Gołaszewskiego i R. Kazimierczaka do Głównego Archiwum Państwowego w Dreźnie, gdzie odbyła się prezentacja multimedialna poświęcona historii, współczesności i zasobowi archiwum we Wrocławiu. Licznie zgromadzona publiczność była potwierdzeniem zainteresowania strony niemieckiej problematyką archiwalną partnera zza Odry⁷⁰.

W 2014 r. E. Galik wzięła udział w konferencji (*workshop*) w Dreźnie na temat „*Machtkonsolidierung auf der lokalen Mikroebene 1945–1949 Dreieck Zittau — Liberec — Jelenia Góra/Bogatynia im Vergleich*”, zorganizowanej przez *Hannah-Arendt Institut zu Dresden*⁷¹. Tematyka obrad doskonale odzwierciedlała naturalne dążenie terenów przygranicznych Czech, Polski i Niemiec do współpracy, które tworzy swego rodzaju synergię, sprzyjającą uzyskaniu najlepszych rezultatów.

⁶⁷ J. Gołaszewski przedstawił referat traktujący o dziejach archiwum wrocławskiego, a także prezentację najciekawszych „skarbów” z zasobu archiwalnego, R. Kazimierczak natomiast, także przy pomocy slajdów, wykazał stały wzrost zainteresowania użytkowników zagranicznych zasobem archiwum wrocławskiego. APWr., Sprawozdanie roczne za 2013 r., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego archiwum, s. 30.

⁶⁸ Ibidem, s. 128; podobną kwerendę kontynuowała w 2014 i 2016 r.

⁶⁹ Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego archiwum, zob.: APWr., Sprawozdanie roczne z 2013 r., s. 24.

⁷⁰ APWr., Sprawozdanie roczne z 2014 r., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego archiwum, s. 22.

⁷¹ Ibidem, s. 72.

W 2015 r. dr G. Trzaskowska prowadziła badania źródłowe w zasobie Archiwum w Berlinie Dahlem, poszukując materiałów dotyczących gazownictwa na Dolnym Śląsku sprzed 1945 r.⁷²

Rok 2016 r. był obfity w wydarzenia z obszaru relacji Archiwum Państwowego we Wrocławiu oraz instytucji archiwalnych i naukowych z krajów ościennych. E. Galik przeprowadziła w zasobie *Geheimes Staatsarchiv Preußisches Kulturbesitz* w Berlinie kwerendę w zakresie archiwistyki, kontynuując badania materiałów na temat losów archiwaliów z dawnego *Staatsarchiv Breslau* w czasie drugiej wojny światowej⁷³. Taki sam charakter miały wyjazdy służbowe Anny Dziatczyk z oddziału w Kamieńcu Żąbkowickim do *Hessische Staatsarchiv Darmstadt* oraz *Institut für Stadtgeschichte Frankfurt am Main*, w zasobie których poszukiwała archiwaliów do powstania i działalności Biura Informacyjnego W. Schimmelpfeng⁷⁴.

Czechy (Czechosłowacja)

Stan wojenny niemal całkowicie zahamował relacje z archiwami czeskimi. Ustały nie tylko wzajemne wyjazdy archiwistów — czeskich do Wrocławia i polskich do archiwów czeskich, ale praktycznie niemożliwy był przyjazd badaczy z krajów po obu stronach granicy. Co ciekawe, niemal zupełnie zanikła też wzajemna korespondencja zarówno między archiwami, jak i pochodząca od zainteresowanych poszukiwaniami petentów. Stan taki trwał jeszcze wiele lat po zakończeniu tej dziwnej „wojny”. Dopiero w następnych latach przywracano z wolna możliwość wzajemnych wyjazdów, chociaż pierwsza udokumentowana ustna relacja z wizyty pracownika Archiwum Państwowego we Wrocławiu w Czechosłowacji miała miejsce dopiero w 1987 r., kiedy to Krystyna Wilczyńska, wówczas już kierująca pracownią konserwatorską, odwiedziła Archiwum Państwowe w Pradze w celu poznania sposobów zabezpieczenia i przechowywania archiwaliów⁷⁵.

W końcu lat 80. szczególną aktywność wykazał Roman Stelmach, który zapoczątkował wieloletnią penetrację archiwów czeskich. Jako pierwsze odwiedził w 1986 r. *Statni archiv* w Bratysławie, prowadząc kwerendę dotyczącą śląskich klasztorów⁷⁶. W trakcie następnych wyjazdów służbo-

⁷² APWr., Sprawozdanie roczne z 2015 r., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego archiwum, s. 62.

⁷³ APWr., Sprawozdanie roczne z 2016 r., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego Archiwum, s. 76.

⁷⁴ Ibidem, Kartoteki Biura W. Schimmelpfeng przechowywane są w zasobie oddziału w Kamieńcu Żąbkowickim, s. 407.

⁷⁵ Relacja ustna p. K. Wilczyńskiej. W sprawozdaniu rocznym za 1987 r. brak stosownej informacji.

⁷⁶ APWr., Sprawozdanie Oddziału I za 1986 r.

wych odwiedził w 1988 r. *Statni archiv* w Pradze, a w 1990 r. *Statni archiv* w Brnie. Można z dużą dozą prawdopodobieństwa założyć, że wizyta w archiwum praskim w 1991 r.⁷⁷ i w jej następstwie podjęte prace nad katalogiem najstarszych dokumentów śląskich w zasobie Archiwum Państwowego w Pradze⁷⁸ sprawiły, że ten wytrawny archiwista „połknął bakcyła” badacza średniowiecza. Porządkowanie i inwentaryzacja dokumentów, które tak obficie występują w zasobie archiwum wrocławskiego, stały się podstawową formą jego aktywności zawodowej, ale i kwintesencją pasji naukowej. Przywołane słowo „obficie” nie jest przesadzone, wszak Archiwum Państwowe we Wrocławiu posiada ponad 65 tys. dokumentów, w tym w zdecydowanej większości pergaminów, najbardziej cenionych przez badaczy. Dokumenty, szczególnie te związane z dziejami Śląska, bardzo licznie występują też w archiwach czeskich, nie mogą zatem dziwić coroczne, można by rzec seryjnie składane wizyty R. Stelmacha w archiwach naszych południowych sąsiadów. Ów archiwista i badacz odwiedził: *Zemský archiv* w Ołomuńcu (1993 i 1995), *Zemski archiv* w Opawie (1998), ponownie *Státni archiv* w Pradze (2002, 2005, 2007 i 2008), *Statni ústřednij archiv v Praze* (2005, 2007, 2008 i 2011), *Archiv mesta Prahy* (2011). W 2012 r. był ponownie w Ołomuńcu, a rok później w Opawie (2013). W 2014 przeprowadzał kwerendę w *Státni oblastni archiv* w Brnie, w 2015 był w Litomierzycach (*Státni oblastni archiv*), a w 2016 r. w *Státni oblastni archiv* w Trzeboni⁷⁹.

To przekroczenie przyjętej cezury czasowej potraktować należy jako wyjątek. Pragnąc trzymać się przyjętej konwencji chronologicznego zapisu kronikarskiego, należy odnotować sięgające 1993 r. związki Ivo Łaborewicza i A. Banieckiego z instytucjami archiwalnymi w Czechach (w ramach prac w Euroregionie Nysa)⁸⁰. Archiwisci ci uczestniczyli w obradach tego gremium przez wiele lat (Ivo Łaborewicz w 1999 r.⁸¹, A. Baniecki — w 2000 r. w pracach Komisji Historycznej Euroregionu Nysa, której obrady odbywały się w Libercu⁸²).

Niejako na uboczu ówczesnych relacji wrocławsko-czeskich odnotować należy w 2001 r. napływ do archiwum wrocławskiego rekordowej liczby spraw od obywateli z Czech, podobnie zresztą jak z Ukrainy, dotyczących potwierdzenia pracy przymusowej w III Rzeszy Niemieckiej. Był to również okres największego spiętrzenia podobnych spraw otrzymywanych od obywateli polskich,

⁷⁷ APWr., Sprawozdanie Oddziału I za 1991 r.

⁷⁸ R. Stelmach, „Katalog najstarszych dokumentów śląskich znajdujących się w archiwum praskim”, zob. APWr., Sprawozdanie roczne za 1989, s. 19; idem, „Polonica i Silesiacka w Archiwum miasta Prahi”, zob. Sprawozdanie roczne za 1991 r., s. 10.

⁷⁹ APWr., Sprawozdanie Oddziału I za 2016 r.

⁸⁰ APWr., Sprawozdanie roczne za 1993 r., t. 3, s. 10.

⁸¹ APWr., Sprawozdanie roczne za 1999 r., t. 3, s. 17.

⁸² APWr., Sprawozdanie roczne za 2000 r., t. 3, s. 85.

a wszystkie one miały związek z pojawiającą się wówczas możliwością uzyskania chociaż częściowego zadośćuczynienia krzywd, jakie wyrządziła III Rzesza Niemiecka ludności państw Europy Środkowo-Wschodniej.

W 2002 r. archiwum wrocławskie nawiązało kontakty partnerskie z dwoma archiwami państwowymi w Czechach (w Trutnowie i Semily), proponując podjęcie wspólnych działań na polu archiwistyki⁸³. Także „po sąsiedzku”, bo w niedalekich Hradci Kralove, w tamtejszym *Muzeum Východních Czech* odbyło się IV Spotkanie dyrektorów muzeów i archiwów pogranicza polsko- czeskiego, organizowanych w ramach Polsko-Czeskich Dni Kultury Chrześcijańskiej, w którym ze strony archiwum wrocławskiego wzięła udział Krystyna Drożdż, kierownik oddziału w Kamieńcu Żąbkowickim (2002 i później)⁸⁴. Również w 2002 r. K. Drożdż uczestniczyła w konferencji „Stan badań nad dziejami Ziemi Kłodzkiej i koncepcja syntezy” w ramach IX Sesji Polsko-Czeskiej Komisji ds. Badań Ziemi Kłodzkiej — Bystrzyca Kłodzka–Międzygórze, 19–21 grudnia 2002 r.⁸⁵

W 2003 r. kilku archiwistów wrocławskich uczestniczyło w sesji naukowej poświęconej życiu i dziełu F.L. Riegera, czeskiego polityka i historyka, uznanego za jednego z twórców odrodzenia narodowego Czech, zorganizowanej w archiwum w Semily⁸⁶. W tym samym roku oddział archiwum w Jeleniej Górze nawiązał kontakty (głównie z inicjatywy jego kierownika I. Łaborewicza) z czeskimi archiwami w Libercu i Jabloncu nad Nysą⁸⁷. Tu także pojawiła się możliwość współpracy na polu wydawniczym i wystawienniczym.

W 2004 r. w czeskich Pardubicach i w „hrabskim” Kłodzku zorganizowano polsko-czeską konferencję „650-lecie śmierci arcybiskupa praskiego Ernesta z Pardubic”, na której J. Gołaszewski wygłosił referat na temat źródeł archiwalnych w zasobie archiwum wrocławskiego do badań nad życiem i działalnością tego wielkiego i bardzo światłego hierarchy katolickiego, dziś czczonego jednako w Czechach i co najmniej na Dolnym Śląsku. Także w 2004 r. goszczono w Archiwum Państwowym we Wrocławiu delegację Archiwum Państwowego w Litomierzycach, z dr. Markiem Polonczarem na czele, wówczas prezesem Stowarzyszenia Archiwistów Czeskich, oraz dr. Ivo Navratilem, kierownikiem Archiwum w Semily, dla których zorganizowano pokaz bohemiców i kartografów z własnego zasobu.

W 2004 r. oddział w Jeleniej Górze zorganizował wycieczkę studyjną do *Státní okresní archiv* w Semily, gdzie zaprezentowano wystawę pt. „Najstarsze dokumenty i ciekawostki z Archiwum Państwowego w Jeleniej Górze” — „*Nejstarší dokumenty a zajímavosti ze Státního archivu v Jelení Hoře*”. Niebawem wzięto też udział w ogólnoczeskim spotkaniu przedstawicieli

⁸³ APWr., Sprawozdanie roczne za 2002 r., t. 3, s. 13.

⁸⁴ Ibidem, s. 6.

⁸⁵ Ibidem, s. 10.

⁸⁶ APWr., Sprawozdanie roczne za 2003 r., t. 1, s. 35.

⁸⁷ Ibidem, s. 35.

miast, które w herbie mają poroże („*Parohate města*”). Na jesieni tego roku oddział gościł archiwistów z archiwów państwowych w Litomieřzycach i Semily, a także Daniela Doleřala, prezesa Towarzystwa Archiwistów Czeskich (*Česka archivni společnost*). Kierownik oddziału jeleniogórskiego uczestniczył ponadto w obradach 8. Sympozjum Historycznego Euroregionu Nysa na temat „Drogi do demokracji — opozycja demokratyczna na terenie dzisiejszego Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa do 1989 roku”⁸⁸. Krystyna Drożdż uczestniczyła w konferencji „Ziemia Kłodzka — historiografia, heraldyka, sztuka i architektura, spory polsko-czechosłowackie”, zorganizowanej w ramach XI Sesji Polsko-Czeskiej Komisji ds. Badań Ziemi Kłodzkiej w 2004 r. w Polanicy Zdroju⁸⁹.

Opisane w części poświęconej Niemcom obchody 300. rocznicy konwencji altranszadzkiej były także uroczyscie celebrowane w Czechach, czego jednym z przejawów była międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana przez Komisję Historyczną Euroregionu Nysa w Libercu (Czechy) na temat „Europa Środkowa — Czechy, Śląsk i Łużyce Górne — w grze mocarstw w XVIII wieku”. Jednym z referentów był I. Łaborewicz, który przedstawił referat pt. „Osiemnastowieczne plany zniszczeń w miastach śląskich w wyniku pożarów”⁹⁰. Inna tematyka przyświecała organizatorom IX Spotkań Muzealników i Archiwistów Pogranicza Polsko-Czeskiego Euroregionu Glacensis, której współorganizatorem był oddział archiwum w Kamieńcu Żąbkowickim. Okolicznościowy referat („Powiat żąbkowicki w latach 1945–1948”) wygłosił B. Grygorcewicz, będący wówczas u progu swej kariery naukowej, jako badacz regionalista⁹¹.

W 2007 r. odbyło się w Libercu 10. Sympozjum Historyczne Euroregionu Nysa na temat „Europa Środkowa — Czechy, Śląsk i Łużyce Górne — w grze mocarstw w XVIII wieku”⁹². Wymianie doświadczeń z zakresu metodyki archiwalnej poświęcone było ogólnopolskie szkolenie (seminarium) zorganizowane w Karpaczu na temat „Wartościowanie różnego rodzaju dokumentacji w archiwach zakładowych”, którego współorganizatorami były archiwa w Jeleniej Górze, Semily i Jabloncu wraz ze Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich (oddział w Legnicy). W trakcie obrad archiwiści z wymienionych placówek wygłosili referaty, m.in. wystąpił Ivan Spatenka z Liberca⁹³.

⁸⁸ APWr., Sprawozdanie roczne za 2004 r., t. 3, s. 14–16.

⁸⁹ Ibidem, s. 13.

⁹⁰ APWr., Sprawozdanie roczne za 2007 r., t. 3, s. 13.

⁹¹ Ibidem, s. 72.

⁹² Ivo Łaborewicz wygłosił referat pt. „Plany skutków pożarów miast śląskich w XVIII w. (Jelenia Góra i Kowary)”, który następnie został opublikowany pod tym samym tytułem, zob. *Plany skutków pożarów miast śląskich w XVIII w. (Jelenia Góra i Kowary)* [w:] *Střední Evropa — Čechy, Slezsko a Horní Lužice — ve hře velmoci v 18. století, Liberec 12. října 2007*, Liberec 2008, s. 109–118.

⁹³ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności za 2007 r., s. 34.

I. Łaborewicz współorganizował bądź uczestniczył w wielu innych wydarzeniach naukowych i popularnonaukowych w Jeleniej Górze, w Czechach i na Słowacji⁹⁴. Spośród wielu warto wymienić m.in. wystawę zorganizowaną w oddziale archiwum w Jeleniej Górze pt. „Inwazja na Czechosłowację w 1968 r. — Karkonosze, Góry Izerskie i Północno-Wschodnie Czechy” (we współpracy z Jesztedzkim Oddziałem Stowarzyszenia Archiwistów Czeskich, archiwami państwowymi w Semily, Jabloncu, Libercu i Trutnowie, muzeami w Pradze, Libercu i Trutnowie oraz osobami prywatnymi)⁹⁵. Istotnym *novum* w relacjach z naszym południowym sąsiadem była zapoczątkowana w 2008 r. wymiana doświadczeń z zakresu nadzoru archiwalnego i porządkowania materiałów archiwalnych oraz sondowanie możliwości współpracy w obszarze popularyzacji zasobu archiwalnego i wspólnych wydawnictw. Tę cenną inicjatywę zapoczątkował oddział archiwum w Jeleniej Górze, podejmując współpracę z archiwami w Semily i Jabloncu nad Nysą i Trutnowie⁹⁶. W 2009 r. odbyły się w Brnie XIII Dni Archiwów Czeskich, połączone z sesją naukową⁹⁷. W Bojnicach (Słowacja) obchodzono XIII Dni Archiwów Słowackich, połączone z sesją naukową „Archiwa w sytuacjach kryzysowych”, w której (jako delegat SAP) wziął udział I. Łaborewicz, a wygłoszony przezeń referat stał się kanwą publikacji⁹⁸.

A. Baniecki, jeden z pionierów zastosowania nowych technologii teleinformatycznych w polskich archiwach, wygłosił na XIII Konferencji Archiwistów Republiki Czeskiej w Brnie referat pt. „ArchNet — Naukowy Portal Archiwalny”, wzbudzając u kolegów czeskich duże zainteresowanie⁹⁹. Inny, bardziej

⁹⁴ W maju 2008 r. Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki w Jeleniej Górze Uniwersyteku Ekonomicznego we Wrocławiu zorganizował Międzynarodową Konferencję Młodych Naukowców Szkół Wyższych Euroregionu „Nysa”. W konferencji tej wziął udział kierownik oddziału Ivo Łaborewicz, który zaprezentował wykład, połączony z prezentacją multimedialną, pt. „Jelenia Góra — 900 lat. Kiedy naprawdę powstało miasto i jak po wojnie wykorzystywano jego jubileusz”.

⁹⁵ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności za 2008 r., s. 36.

⁹⁶ Ibidem, s. 36.

⁹⁷ Ivo Łaborewicz wygłosił referat pt. „Czechosłowackie i czeskie archiwa po roku 1945 w polskich periodykach archiwalnych i w Internecie”, który następnie został opublikowany pod tym samym tytułem (*Czechosłowackie i czeskie archiwa po roku 1945 w polskich periodykach i Internecie*, „Zpravodaj Pobočky České informační společnosti” 2009, nr 51; *13. celostátní konference archivářů České republiky. Sborník příspěvků České archivy a zahraniční inspirace, Brno 4. až 6. května 2009*, Praha 2010, s. 24–35). APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności za 2009 r., s. 38.

⁹⁸ I. Łaborewicz, *Doświadczenia archiwów dolnośląskich w zakresie kradzieży i zagrożenia powodziami* [w:] *Archívy v krízových situáciách. Zborník príspevkov z XIII. archivných dní v Slovenskej republike, ktoré usporiadała Spoločnosť slovenských archivárov v spolupráci s Ministerstvom vnútra SR — odborom archívov, Štátnym archívom v Nitre—pobočka Bojnice a Sekciou archivníctva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV*, Zostavila Júlia Ragačová, Bojnice 26–28. mája 2009 [2010], s. 87–93.

⁹⁹ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności za 2009 r., s. 38.

lokalny, wymiar miała polsko-czeska konferencja „Hrabstwo Kłodzkie na tle historii regionu i Europy Środkowej”, na której B. Grygorcewicz z oddziału archiwum w Kamieńcu Żąbkowickim wygłosił referat pt. „Problemy rozwoju gospodarczego ziemi kłodzkiej po zakończeniu drugiej wojny światowej”¹⁰⁰. Podobny charakter miała zorganizowana przez miasta Kowary i Karpacz oraz Stowarzyszenie Miłośników Kowar, ale także z udziałem partnerów czeskich, konferencja polsko-czeska „Historia górnictwa w Karkonoszach — podziemne Karkonosze”¹⁰¹.

Również w 2009 r., w ramach wymiany archiwistów polskich i czeskich, R. Stelmach prowadził badania w zasobie centralnego archiwum w Pradze. Celem jego poszukiwań były materiały archiwalne, głównie dokumenty do dziejów Śląska i Polski w średniowieczu i w czasach nowożytnych (do XVIII w.)¹⁰².

Wyjątkowo intensywne kontakty oraz różne formy współpracy Archiwum Państwowego we Wrocławiu z archiwami i instytucjami naukowymi z Czech miały miejsce w 2010 r. Jednym z pierwszych przedsięwzięć była konferencja „Atlas pogranicza polsko-czeskiego” z udziałem polskich i czeskich geografów, historyków i kartografów, zorganizowana z inicjatywy Międzynarodowego Centrum Studiów Śląskich przy Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich oraz Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego, a także przedstawicieli władz, instytucji i organizacji z obu państw. J. Gołaszewski wygłosił referat na temat zasobu kartograficznego w Archiwum Państwowym we Wrocławiu. Podjęta wówczas, bardzo potrzebna badaczom z pogranicza, inicjatywa opracowania atlasu nie doszła jednak do skutku z różnych przyczyn¹⁰³.

Cennym doświadczeniem dla archiwistów wrocławskich było uczestnictwo w seminarium szkoleniowym poświęconym pozyskiwaniu materiałów archiwalnych od organizacji społecznych oraz digitalizacji akt, które zorganizował Jęsztedzki Oddział Stowarzyszenia Archiwistów Czeskich (*Ještědská posoka České archivní společnosti*) w Archiwum Powiatowym w Semily w Czechach¹⁰⁴. W obradach wzięli udział Edyta Łaborewicz, kierownik oddziału archiwum w Legnicy oraz I. Łaborewicz. Ta para wrocławskich archiwistów aktywnie uczestniczyła również w naukowym kolokwium „*Pod Libavským sedlem*”, zorganizowanym przez *Muzeum Podkrkonoší* w Trutnoviě z myślą o czeskich i polskich historykach, muzealnikach i archiwistach¹⁰⁵. Inna konferencja polsko-czeska („Ty-

¹⁰⁰ Ibidem, s. 39.

¹⁰¹ I. Łaborewicz przedstawił referat pt. „Akta do dziejów karkonoskiego górnictwa w zbiorach archiwów państwowych na Dolnym Śląsku”. APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności za 2009 r., s. 39.

¹⁰² APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności za 2009 r., s. 40.

¹⁰³ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności za 2010 r., s. 36.

¹⁰⁴ Ibidem, s. 111.

¹⁰⁵ Ibidem.

powa architektura Karkonoszy i Gór Izerskich”) zorganizowana została przez Karkonoską Agencję Rozwoju Regionalnego i Karkonoski Park Narodowy¹⁰⁶. W 2010 r. w stolicy Czech, w siedzibie Archiwum Narodowego w Pradze, przedstawiciele archiwum we Wrocławiu (J. Gołaszewski, I. Łaborewicz i A. Baniecki) wzięli udział w seminarium zorganizowanym przez Czeskie Stowarzyszenie Informacyjne (*Česka informační společnost*), które było poświęcone digitalizacji akt metrykalnych w Republice Czeskiej. Dyrektor archiwum wrocławskiego przedstawił wówczas prezentację na temat digitalizacji i indeksacji pruskich ksiąg stanu cywilnego w Archiwum Państwowym we Wrocławiu¹⁰⁷. Potwierdzeniem przyjacielskich relacji archiwistów polskich i czeskich była opisana wyżej uroczystość dwóchsetlecia Archiwum Państwowego we Wrocławiu (2011). Przybyli wówczas do Wrocławia prof. Karel Müller, dyrektor Archiwum w Opawie, dr Marek Polonczak, dyrektor Archiwum w Litomierzycach i dr Ivo Navrátil, dyrektor Archiwum w Semily¹⁰⁸. W 2011 r. I. Łaborewicz wziął udział w obradach XIV Konferencji Archiwistów Czeskich w Pradze. Zaproponował współpracę przy organizowaniu wspólnych wystaw i opracowywaniu tekstów do czasopism publikowanych po obu stronach granicy¹⁰⁹. Oddział jeleniogórski nawiązał też współpracę z Katedrą Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki na Uniwersytecie w Hradcu Kralovym, co zaowocowało wizytą w Jeleniej Górze kilku pracowników naukowych oraz grupy ponad 70 studentów tej uczelni, którzy zapoznali się z funkcjonowaniem polskich archiwów państwowych, zwłaszcza w zakresie nadzoru archiwalnego oraz udostępniania dokumentacji¹¹⁰.

W 2012 r. odnotowano kilka ważnych wydarzeń, m.in. odbyła się czesko-polska konferencja naukowa pt. „Biblioteki się otwierają” (*„Knihovny se otvírají”*) zorganizowana przez Muzeum Karkonoskie we Vrchlabí (*Krkonošské muzeum*) oraz dyrekcję Karkonoskiego Parku Narodowego we Vrchlabí (*Správa Krkonošského národního parku*), z cyklu „Karkonoskie zbiory”. Wiodącą tematyką były publikacje poświęcone Karkonoszom w bibliotekach naukowych Czech i Polski¹¹¹. Międzynarodowy charakter miała też konferencja regionalna w Trutnovie (Czechy), którą zorganizowały lokalne Muzeum Regionalne i Powiatowe Archiwum Państwowe oraz Uniwersytet w Mladé Boleslavi, w obu wypadkach z udziałem jeleniogórskich archiwistów. Archiwiści z Jeleniej Góry uczestniczyli również w międzynarodowej konferencji regionalnej w Trutnovie zorga-

¹⁰⁶ APWr., Ze strony polskiej I. Łaborewicz wygłosił referat „Historyczne uwarunkowania rozwoju Karkonoszy i Gór Izerskich”.

¹⁰⁷ APWr., Plany i sprawozdania komórek organizacyjnych za 2010 r., s. 112.

¹⁰⁸ APWr., Sprawozdanie z działalności Archiwum Państwowego we Wrocławiu za 2011 r., s. 29.

¹⁰⁹ Ibidem, s. 37.

¹¹⁰ Ibidem, s. 39.

¹¹¹ I. Łaborewicz wygłosił referat pt. „Biblioteka podręczna Archiwum Państwowego we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, jako źródło informacji o Karkonoszach”. Podobne referaty przygotowali partnerzy czescy; APWr., Sprawozdanie z działalności Archiwum Państwowego we Wrocławiu za 2011 r., s. 27.

nizowanej przez Muzeum Regionalne i Powiatowe Archiwum Państwowe oraz Uniwersytet w Mładej Bolesław¹¹².

Rok 2013 ponownie zaznaczył się wielką ilością i różnorodnością form współpracy z zagranicą. Pierwszym wydarzeniem była Międzynarodowa XV Konferencja Archiwistów Czeskich w Ostrawie, odbywająca się pod hasłem „Przemysł — miasto — archiwum. Archiwa a dokumentacja dziedzictwa przemysłowego”¹¹³, w której wziął udział I. Łaborewicz. Archiwum wrocławskie zaznaczyło swój udział również w międzynarodowej konferencji historycznej zorganizowanej przez Euroregion Nysa, Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze, Instytut Historii Uniwersytetu Wrocławskiego i oddział archiwum państwowego, której tematem były „Losy klasztorów na Śląsku, w Czechach oraz na Górnych i Dolnych Łużycach w XVIII i XIX w.”¹¹⁴. W tym samym roku przedstawiciele archiwum wrocławskiego (J. Gołaszewski i I. Łaborewicz) złożyli wizytę w *Státní oblastní archiv* w Litomierzycach; jej tematem wiodącym była wspólna organizacja wystawy poświęconej problematyce górskich schronisk turystycznych po obu stronach Karkonoszy. Podjęto również temat zasadności opracowania wspólnego polsko-czeskiego słownika archiwalnego¹¹⁵. Podobny charakter miała wizyta J. Gołaszewskiego, I. Łaborewicza i R. Stelmacha w Opawie (*Zemský Archiv*), podczas której omówiono możliwości współpracy, m.in. współorganizacji wystawy poświęconej stosunkom śląsko-słowackim w okresie minionych stuleci, która miała być prezentowana najpierw we Wrocławiu, a następnie w Katowicach, Opawie i Bratysławie. Uzgodniono, że wystawie towarzyszyć będzie wspólnie wydany przez stronę polską i słowacką katalog. Interesująca była konfrontacja tamtejszego zasobu archiwalnego z zasobem archiwum wrocławskiego, nadzwyczaj podobnym pod względem chronologicznym i typów materiałów, jak również sposobu jego przechowywania¹¹⁶. Podobny cel miała wizyta J. Gołaszewskiego oraz I. Łaborowicza w Morawskim Archiwum Państwowym w Brnie w 2014 r. W jej wyniku uzgodniono wstępnie prezentację zbiorów archiwalnych w obu instytucjach, a także podjęcie kompleksowej kwerendy do dziejów Moraw i Śląska. Omówiono ponadto możliwość przeprowadzenia krótkich szkoleń

¹¹² I. Łaborewicz („Śnieżka w opisach drukowanych kronik Jeleniej Góry z XVIII i XIX w.”) oraz W. Szczerepa („Opozycja antyhitlerowska na ziemi kamiennogórskiej w latach 1933–1945”), zob. APWr., Sprawozdanie z działalności Archiwum Państwowego we Wrocławiu za 2011 r., s. 27.

¹¹³ APWr., Plany i sprawozdania komórek organizacyjnych za 2013 r., s. 17.

¹¹⁴ Ibidem, s. 17; APWr., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego Archiwum za 2013 r., s. 31.

¹¹⁵ Ibidem, s. 30.

¹¹⁶ Niejako na uboczu spotkania ciekawość polskich archiwistów wzbudziła winda zbudowana w środku klatki schodowej w budynku archiwum opawskiego, niegdyś klasztoru. To nieco kontrowersyjne rozwiązanie, zważywszy na zabytkowy charakter obiektu, niemniej przykład bardzo praktycznego podejścia tamtejszych władz archiwalnych; APWr., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego archiwum za 2013 r., s. 31.

dla konserwatorów wrocławskich w archiwum w Brnie oraz we Wrocławiu dla kolegów z archiwum brneńskiego¹¹⁷.

Współpraca w skali lokalnej, ale z możliwością jej dalszego rozszerzenia, stanowiła motto przewodnie międzynarodowego seminarium warsztatowego „Kolekcje archiwalne w muzeach domowych”, jakie przeprowadzono w oddziale archiwum w Kamieńcu Żąbkowickim. Seminarium zorganizowało Archiwum Państwowe we Wrocławiu oraz Międzynarodowa Sieć Muzeów Domowych. Wśród gości, oprócz lokalnych polityków, licznie przybyłych genealogów i muzealników, była też delegacja z Czech, m.in. prof. Rudolf Žáček z uniwersytetu w Opawie, prof. Irena Korbelářová, także z Uniwersytetu Opawskiego, dr Marek Poloncarz, dyrektor Archiwum Państwowego w Litomierzycach, oraz dr Jiří Křest'an z Uniwersytetu w Pradze. Warsztaty miały w następnym roku drugą edycję¹¹⁸.

Szerokim echem po obu stronach Karkonoszy odbiła się wspomniana wyżej wystawa „Schroniska turystyczne Karkonoszy i Gór Izerskich w Polsce i Czechach”, zorganizowana przez Archiwum Państwowe we Wrocławiu oraz Okręgowe Archiwum Państwowe w Litomierzycach i jego oddziały w Semily, Libercu i Jabloncu nad Nissou, jak również przy współpracy Powiatowego Archiwum Państwowego w Trutnowie. Ze strony polskiej autorem wystawy był I. Łaborewicz, który opracował także okolicznościowy katalog¹¹⁹. Na wystawie zaprezentowano głównie materiały archiwalne z zasobu oddziału w Jeleniej Górze, uzupełnione archiwaliami z Wrocławia¹²⁰. Inną wspólną inicjatywą była przygotowana przez Archiwum Państwowe we Wrocławiu oraz Archiwum Państwowe w Opawie wystawa pt. „W kręgu śląskiej kultury heraldycznej — nadania herbów, nobilitacje, indygenaty 1465–1918”, którą ze strony polskiej opracowała dr Mieczysława Chmielewska, a ze strony czeskiej prof. Karel Müller, dyrektor Archiwum w Opawie¹²¹. Potwierdzeniem współpracy archiwum wrocławskiego z partnerem czeskim była wizyta archiwistów z Archiwum Państwowego w Opawie w Kamieńcu Żąbkowickim. Gości zapoznano z historią oraz zasobem archiwalnym przechowywanym w kamienieckim oddziale archiwum, przygotowano również okolicznościowy pokaz najstarszych dokumentów miejskich. Spotkanie z czeskimi archiwistami stało się okazją do wzajemnej wymiany doświadczeń, a także poznania organizacji sieci archiwalnej na terenie Republiki Czeskiej¹²². Przejawem partnerskich relacji między Archiwum Państwowym we Wrocławiu i instytucjami czeskimi była konferencja i towarzysząca jej wystawa

¹¹⁷ APWr., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego archiwum za 2014 r., s. 29.

¹¹⁸ Ibidem, s. 29.

¹¹⁹ *Schroniska turystyczne Karkonoszy i Gór Izerskich w Polsce oraz w Czechach*, red. I. Łaborewicz, Jelenia Góra 2015.

¹²⁰ APWr., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego archiwum za 2015 r., s. 37.

¹²¹ Ibidem.

¹²² Zob.: <<https://www.ap.wroc.pl/aktualnosci/wizyta-czeskich-archiwistow-w-kamieniu-zabkowickim>>.

pt. „*Na kolech do světa (Po silnicichnejen Českéhoráje a Pojizeří)*”, otwarta w Młodej Boleslaw, w której uczestniczył I. Łaborewicz¹²³.

Z bardzo cenną inicjatywą wyszło Archiwum Państwowe w Czeskich Budziejowicach w 2015 r. Została skierowana do pracowników działów i pracowni konserwatorskich w archiwach, w tym zagranicznych. Dotyczyła organizacji cyklicznego konkursu dla introligatorów na najlepszą oprawę książkową. Ze strony Archiwum Państwowego we Wrocławiu w konkursie wzięli udział Krzysztof Michałowski i Roman Baran, którzy za swoje prace otrzymali wyróżnienia¹²⁴. Także w następnym roku obaj archiwiści wrocławscy uczestniczyli w tym konkursie, i ponownie z sukcesem.

W 2016 r. udał się do *Statni oblastni archiv* w Třeboni dr Roman Stelmach, tradycyjnie poszukując w zasobach archiwów czeskich poloniców i silesiadców¹²⁵. W tym miejscu warto zakończyć tę sekwencję krótką konstatacją, że to osobiste zaangażowanie Romana Stelmacha, sięgające jeszcze lat 80., a począwszy od lat 90. XX w. także Ivo Łaborewicza, nadało relacjom Archiwum Państwowego we Wrocławiu z archiwami czeskimi nowy impuls i nową jakość. Najlepszym tego potwierdzeniem są wspólnie organizowane wystawy oraz bardzo liczne publikacje.

Tę część wypada zakończyć, wyjątkowo, w 2017 r., kiedy to nadzwyczajna aktywność I. Łaborewicza w relacjach z partnerami archiwalnymi w Czechach znalazła wyraz w przyznaniu mu Medalu „Za zasługi dla czeskiej archiwistyki”. To wysokie odznaczenie przyznał minister spraw wewnętrznych Republiki Czeskiej Milan Chovanec za długoletni wkład w dziedzinę czesko-polskiej współpracy archiwalnej¹²⁶.

Słowacja

To niewielkie i jakże piękne turystycznie państwo powstałe po upadku Czechosłowacji posiada wprawdzie bogatą spuściznę kulturalną, w tym cenne archiwalia pochodzące z wielu minionych stuleci, to jednak zapewne z powodu dużego oddalenia od Dolnego Śląska z rzadka bywa odwiedzane przez wrocławskich archiwistów. Zachowana dokumentacja sprawozdawcza Archiwum Państwowego we Wrocławiu odnotowuje w interesującym nas okresie wizytę Heleny Kułdo, wówczas kierownika Oddziału III, w Centralnym Archiwum Słowackim w Bratysławie (połowa lat 80.)¹²⁷. W 1990 r. pionierską wizytę w tym samym

¹²³ APWr., Planowanie i sprawozdawczość komórek organizacyjnych za 2015 r., s. 52.

¹²⁴ APWr., Sprawozdanie roczne Pracowni Konserwatorsko-Reprograficznej za 2015 r. (b.s.).

¹²⁵ APWr., Planowanie i sprawozdawczość komórek organizacyjnych za 2015 r., s. 11.

¹²⁶ Wyróżnienie przyznano na wniosek Archiwum Państwowego w Litomierzycach i jego oddziałów w Semily i Libercu oraz Oddziału Jesztedzkiego *Českéj archivni společnosti*.

¹²⁷ APWr., Sprawozdanie roczne za 1984 r., (b.s.).

archiwum w Bratysławie, w istniejącej wówczas Czechosłowacji, złożyła Grażyna Trzaskowska, wówczas kierownik pracowni konserwatorsko-reprograficznej wrocławskiego archiwum; w jej trakcie mogła zapoznać się z tamtejszymi metodami konserwacji archiwalnej¹²⁸.

W 2008 r. w słowackich Bojnicach zorganizowano XIII Dni Archiwów Słowackich (odbywające się cyklicznie), połączone z sesją naukową „Archiwa w sytuacjach kryzysowych”, w której jako delegat Stowarzyszenia Archiwistów Polskich wziął udział I. Łaborewicz, przedstawiając referat pt. „Doświadczenia archiwów dolnośląskich w zakresie kradzieży i powodzi”.

Ważnym wydarzeniem było Międzynarodowe spotkanie organizacji ICARUS w Bratysławie, w którym uczestniczył J. Gołaszewski, przedstawiając bogato ilustrowaną slajdami prezentację na temat dziejów archiwum wrocławskiego i jego zasobu archiwalnego, a następnie zadeklarował wolę przystąpienia archiwum wrocławskiego do współpracy z ICARUS-em. W spotkaniu wziął też udział Remigiusz Kazimierzczak, zastępca dyrektora archiwum¹²⁹.

Wzorcowym przykładem partnerstwa była wystawa zorganizowana w 2014 r. przez Archiwum Państwowe we Wrocławiu pt. „Słowacja w śląskich zbiorach archiwalnych”, prezentująca najciekawsze dokumenty i archiwalia świadczące o silnych związkach Śląska ze Słowacją. Gośćmi honorowymi byli ambasador Republiki Słowackiej Vasyl Grivna, konsul honorowy Republiki Słowackiej Maciej Kaczmarek oraz konsul honorowy Republiki Włoskiej Monika Kwiatosz. Wystawie towarzyszył okolicznościowy katalog, ilustrowany skanami archiwaliów z zasobu archiwum wrocławskiego, uzupełniony o archiwalia z archiwów w Katowicach i Opolu¹³⁰.

Inne państwa

Tę część artykułu wypada rozpocząć od roku 1987, gdy ówczesny dyrektor Archiwum Państwowego we Wrocławiu dr Jerzy Pabisz wyjechał z ramienia Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych na Kubę¹³¹.

Rok wcześniej we Wrocławiu odbyła się wielka wystawa pt. „Ziemie zachodnie i północne Polski 992–1945”, przygotowana przez NDAP i Zamek Królewski w Warszawie, której komisarzem był dr Rościśław Żerelik, późniejszy dyrektor Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Ekspozycję zwiedziło wiele wycieczek zagranicznych, m.in. z RFN, Belgii, ZSRR i in.¹³²

¹²⁸ APWr., Sprawozdanie roczne za 1990 r., s. 10.

¹²⁹ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania roczne i wieloletnie z działalności za 2012 r., s. 91.

¹³⁰ APWr., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego archiwum za 2014 r., s. 23.

¹³¹ Ciężka choroba dyrektora J. Pabisza najprawdopodobniej miała wpływ na brak stosownej informacji w sprawozdaniu rocznym archiwum za 1987 r. Brak szczegółowego opisu wizyty.

¹³² APWr., Plany i sprawozdania roczne własnej jednostki za 1986 r., s. 33.

Zainteresowania A. Banieckiego nie ograniczały się tylko do tradycyjnych kierunków wyjazdów archiwistów wrocławskich, tj. Czech i Niemiec, w 1991 r. odbył bowiem trzymiesięczny staż archiwalny w Narodowym Archiwum w Paryżu (*Stage technique internationale d'archives*), podczas którego zdobył wiedzę i doświadczenie dotyczące funkcjonowania archiwów francuskich oraz poznał bogate zasoby archiwalne tamtejszych archiwów¹³³. Podobny staż w Paryżu odbyła w 1996 r. także Dorota Żygadło¹³⁴. W tym samym roku A. Baniecki uczestniczył w konferencji w Paryżu poświęconej „Roli i zadaniom współczesnych archiwów”¹³⁵. W 1999 r. A. Baniecki wziął udział w konferencji naukowej w Rzymie na temat działalności kulturalnej w społeczeństwie informatycznym. Jako pierwszy spośród archiwistów wrocławskich odbył podróż służbową do stolicy Białorusi Mińska, uczestnicząc w 2001 r. w konferencji „Archiwa białoruskie na przełomie XIX i XX w.”, zorganizowanej przez Państwowy Uniwersytet w Mińsku, w ramach której współprowadził seminarium białorusko-francuskie¹³⁶. Nie powiodła się natomiast próba kontynuacji tej cennej inicjatywy. W 2001 r. A. Baniecki wziął udział w VI Międzynarodowym Kongresie Archiwalnym we Florencji. Rok później odbył podróż do Trømsø w Norwegii, gdzie doszło do spotkania Grupy Roboczej Międzynarodowej Rady Archiwów ds. Technologii Informatycznych¹³⁷. W latach 1999–2002 był członkiem korespondentem tej grupy. W następnym roku (2003) A. Baniecki przebywał służbowo we Francji, gdzie w Paryżu uczestniczył w spotkaniu w ramach „*Programme Courants du Monde*”, prowadzonym przez *La maison de Cultures du Monde*. W 2012 r. ten uzdolniony językowo archiwista towarzyszył Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych prof. Władysławowi Stępiakowi w trakcie pobytu w Australii na XVII Międzynarodowym Kongresie Archiwów w Brisbane¹³⁸. W 2014 r. A. Baniecki uczestniczył w konferencji „*La Prima Guerra mondiale in Umbria, aspetti poco*” w Perugii we Włoszech¹³⁹. W 2015 r. wziął udział w dorocznej konferencji Międzynarodowej Rady Archiwalnej, która odbywała się w stolicy Islandii w Reykjavíku¹⁴⁰.

¹³³ APWr., Sprawozdanie roczne za 1991 r., s. 10.

¹³⁴ APWr., Sprawozdanie roczne za 1996 r., t. 1, s. 24.

¹³⁵ Ibidem, t. 2, s. 46.

¹³⁶ Pokłosiem konferencji była publikacja, w której A. Baniecki zamieścił artykuł pt. *Suczasnija mjascowych archiwu Polszy: Prabljemy razwiczija* [w:] *Archiwy na chljachu XXI stagogdzja: gistorija, spadczyna, suczasnasc*, red. K. Kuźma, Mińsk 2003.

¹³⁷ APWr., Sprawozdanie roczne zbiorcze za 2003 r., s. 33.

¹³⁸ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania wieloletnie i roczne z działalności za 2012 r., s. 182.

¹³⁹ APWr., Plany i sprawozdania z komórek organizacyjnych. Sprawozdania z oddziałów zamiejscowych za 2014 r., s. 168.

¹⁴⁰ APWr., Planowanie i sprawozdawczość komórek organizacyjnych. Sprawozdanie z oddziałów zamiejscowych za 2015 r., s. 36.

Na początku XXI w. J. Gołaszewski, wówczas odpowiedzialny w archiwum wrocławskim za zasób kartograficzny — pruski i niemiecki do 1945 r., a także z racji prywatnych zainteresowań tymi unikatowymi źródłami, uczestniczył w 2001 r. w polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Krasiczynie, którą zorganizował Zespół Historii Kartografii Instytutu Historii Polski PAN, przedstawiając referat poświęcony katastrofi pruskiemu¹⁴¹. Inne przedsięwzięcia w omawianym okresie miały zwykle tylko incydentalny charakter. Do nich możemy zaliczyć wyjazd służbowy dyrektora archiwum wrocławskiego dr. Józefa Drozda w 2001 r., wraz z ówczesną Naczelną Dyrektorką Archiwów Państwowych prof. Darią Nałęcz oraz liczną grupą dyrektorów archiwów państwowych, do Holandii, której celem było zapoznanie się z funkcjonowaniem archiwów hollenderskich oraz instytucjami współdziałającymi z nimi¹⁴².

Podobnie jednorazowy charakter miała wcześniejsza wizyta dr Mieczysławy Chmielewskiej z wrocławskiego archiwum w Archiwum Historycznym w Wilnie oraz w Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego (1999), której celem było poszukiwanie poloników i silesiaców¹⁴³. W przyszłości nie udało się powtórzyć podobnego wyjazdu. W 2004 r. szczególne wyróżnienie spotkało D. Sokołowską, która wzięła udział w XV Międzynarodowym Kongresie Archiwów w Wiedniu¹⁴⁴.

Pragnąc zakończyć ten kronikarski zapis aktywności wrocławskiego archiwum na polu współpracy z instytucjami zagranicznymi, warto przywołać kierunek wschodni, na Ukrainę, na ziemię, z którymi mieszkańcy Dolnego Śląska mają silny związek. Pierwszym krokiem w kierunku nawiązania wzajemnych relacji była podróż służbowa do Archiwum Państwowego Obwodu Równieńskiego w Równem (2012 i 2013) Małgorzaty Kyśił, której znajomość języka ukraińskiego bardzo ułatwiła przeprowadzenie kwerendy w ramach programu „*Reconstitution of the Memory of Poland*”¹⁴⁵. Ta wizyta zachęciła innego wrocławskiego archiwistę, Macieja Skrzypczyka, do wyjazdu na Ukrainę, tym razem do Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego we Lwowie (2012), również w celu przeprowadzenia kwerendy w ramach wspomnianego programu¹⁴⁶. Zapewne bariera językowa, ale i znaczne oddalenie od Wrocławia, sprawiły, że nie udało się zachęcić innych archiwistów wrocławskich do kontynuacji tej współpracy.

W tym miejscu należy wspomnieć o udziale Doroty Żygadło w projekcie NDAP dotyczącym porządkowania spuścizny archiwalnej w słynnym ośrodku

¹⁴¹ J. Gołaszewski wystąpił z referatem „Kataster pruski i kataster galicyjski — próba porównania”; APWr., Sprawozdanie roczne za 2011 r. Zbiorecze, t. 1, s. 29.

¹⁴² Informacja ustna uzyskana od J. Drozda.

¹⁴³ Dr M. Chmielewska przeprowadziła kwerendę w obrębie ksiąg grodzkich oraz w dziale rękopisów biblioteki; APWr., Sprawozdanie roczne za 1999 r., t. 1, s. 22.

¹⁴⁴ APWr., Sprawozdanie roczne za 2004 r., t. 2, s. 89.

¹⁴⁵ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania wieloletnie i roczne z działalności za 2012 r., s. 40.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 90.

w Maisons-Laffitte (2012, 2013), gdzie mieści się Polski Instytut Literacki, założony i kierowany do 2000 r. przez Jerzego Giedroycia¹⁴⁷. Podobnie prestiżowy charakter miał udział Elżbiety Galik w innym projekcie koordynowanym przez NDAP w 2015 r. — w porządkowaniu spuścizny małżeństwa Kazimierza i Halszki Vincenz z domu Poniatowska, przechowywanej w Muzeum Polskim w Rapperswilu w Szwajcarii¹⁴⁸.

Wspomniane w części poświęconej relacjom z Czechami seminarium „Muzea domowe w kolekcjach archiwalnych”, zorganizowane po raz pierwszy w 2014 r. w oddziale archiwum w Kamieńcu Żąbkowickim, doczekało się swojej drugiej edycji w roku 2015. W odróżnieniu od pierwszego, dążąc do uatrakcyjnienia spotkania i spopularyzowania w jak najszerszych kręgach społeczeństwa idei kolekcjonowania i archiwizowania pamiątek rodzinnych, zostało poświęcone zabezpieczeniu zbiorów fotograficznych i audiowizualnych w archiwach domowych. W warsztatach wzięli udział archiwiści, lokalni kolekcjonerzy oraz liczni goście z Ukrainy, m.in. ksiądz Józef Kuc i Renata Klęczńska, oboje niezwykle zasłużeni na polu promowania polskiej tradycji na Ukrainie¹⁴⁹. Epizodyczny charakter miała współpraca archiwum wrocławskiego z Archiwum Uniwersyteckim we Lwowie (2016), miastem tak silnie związanym historycznie i emocjonalnie ze stolicą Dolnego Śląska; dotyczyła ona pomocy w digitalizacji akt przedwojennej kadry profesorskiej Uniwersytetu Lwowskiego, przechowywanych w tamtejszym zasobie. Jak dotychczas, sprawa utknęła w miejscu¹⁵⁰.

Ten kronikarski przegląd najważniejszych wydarzeń w relacjach Archiwum Państwowego we Wrocławiu z instytucjami archiwalnymi w państwach sąsiednich i innych państwach w Europie, i nie tylko, naświetlony w dużym skrócie i uproszczeniu, ukazał doskonale bogactwo możliwości wzajemnej współpracy. Owa retrospektywa dobitnie wskazała na dwa główne kierunki geograficzne — Niemcy i Czechy, z którymi archiwum wrocławskie jako instytucja, ale także sami archiwiści wrocławscy, najintensywniej współpracują, co można wytłumaczyć w obu wypadkach bliskością położenia, a w stosunku do południowego sąsiada także łatwością porozumiewania się. Nie mniej intensywne relacje utrzymywało Archiwum Państwowe we Wrocławiu z archiwami niemieckimi, i to pomimo pewnej bariery językowej po stronie polskiej i niemal zupełnej niezajomości języka polskiego po stronie niemieckiej. Niewątpliwym ułatwieniem jest coraz powszechniejsza znajomość po obu stronach Odry języka angielskiego.

¹⁴⁷ APWr., Planowanie i sprawozdawczość komórek organizacyjnych za 2013 r., s. 19.

¹⁴⁸ APWr., Plany wieloletnie i roczne oraz sprawozdania wieloletnie i roczne z działalności za 2012 r., s. 112.

¹⁴⁹ APWr., Planowanie i sprawozdawczość komórek organizacyjnych. Sprawozdanie z oddziałów zamiejscowych za 2015 r., s. 101.

¹⁵⁰ APWr., Planowanie i sprawozdawczość na poziomie całego archiwum za 2017 r., s. 31.

Znaczne oddalenie usprawiedliwia za to skromniejsze kontakty z instytucjami na Słowacji, chociaż i tu były chlubne wyjątki.

Współpraca z archiwami zagranicznymi, jak również innymi instytucjami naukowymi i kulturalnymi, obejmuje najczęściej przeprowadzanie kwerend w zasobach archiwalnych, udział w konferencjach, seminariach i warsztatach, także przygotowywanie i wzajemne prezentowanie wystaw archiwalnych, zwykle poświęconych problematyce wspólnych dziejów państw, regionów i narodów. Rzadziej powstają wspólne publikacje, szczególnie z obszaru *stricte* archiwalnego, częściej publikowane są artykuły w różnych periodykach, mające najczęściej charakter regionalistyczny. Efektywną formą współpracy są wzajemne wizyty archiwistów, które najlepiej pozwalają poznać specyfikę archiwów, ich zasób, a przede wszystkim pozwalają poznać się nawzajem.

Można z całą pewnością skonstatować, że baza została dobrze przygotowana, archiwa polskie w szybkim tempie nadrabiają zaległości w zakresie infrastruktury i wyposażenia, stale przybliżając się do standardów wiodących archiwów światowych. Systematycznie podnosi się także poziom przygotowania zawodowego archiwistów. W ciągu wielu dziesięcioleci wypracowane zostały rozliczne formy współpracy transgranicznej. Pozostaje zatem mieć nadzieję, że integracja archiwów będzie postępować i osiągnie zadowalający poziom w najbliższej i dalszej przyszłości, dla dobra już nie tylko polskiej, ale także co najmniej środkowoeuropejskiej archiwistyki.

Keywords: archive, archival materials, archival science, State Archive in Wrocław, ArchNet, archived materials, Czech archives, German archives, Slovak archives, archive exhibitions, research conferences, archival sources, Ivo Łaborewicz, Roman Stelmach, Janusz Gołaszewski, Dorota Sokołowska, Adam Baniecki, Euroregion Nysa, document catalogue, parchment documents, laboratory users, archival research, archivist exchange, archival internships, archival material reclamation, Polish memorabilia, Silesian memorabilia.

Mots-clés : archives, archivistique, Archives d'État de Wrocław, ArchNet, documents d'archives, archives tchèques, archives allemandes, archives slovaques, expositions d'archives, conférences scientifiques, sources d'archives, Ivo Łaborewicz, Roman Stelmach, Janusz Gołaszewski, Dorota Sokołowska, Adam Baniecki, Euro région de Nysa, catalogue de documents, documents sur parchemin, lecteurs des salles de lecture, recherches dans les archives, échange d'archivistes, stages dans les archives, revendication de documents d'archives, polonica, silesiaca.

Ключевые слова: архив, архивные материалы, архивоведение, Государственный архив во Wrocławе, ArchNet, архивные материалы, чешские архивы, немецкие архивы, словацкие архивы, архивные выставки, научные конференции, архивные источники, Иво Лаборевич, Роман Стельмах, Януш Голашевски, Дорота Соколовска, Адам Банецки, еврорегион Ныса, каталог документов, пергаментные документы, пользователи научных центров, архивные запросы, обмен архивистами, архивная стажировка, возврат архивных документов, polonica, silesiaca.

Janusz Gołaszewski, *Partnership Between the State Archive in Wrocław and Archives in the Czech Republic, Germany and other European States between 1980 And 2016*. The paper provides a description of the relations between the State Archive in Wrocław, the leading archival institution in Lower Silesia, and archives in the Czech Republic, Germany and other European states between the 1980s and 2016. The partnership assumed a myriad of forms, from reclaiming archival materials, returned based on the pertinence principle, to archivist internships of Wrocław archivists, co-hosting and participating in conferences and popularising the Archive's resources. During the aforementioned period, as many as several hundred events took place! Also worth noting are the various articles by Wrocław archivists published in foreign journals and periodicals. A positive symptom of these relations is the unique activity of certain branches of the Archive, primarily in Jelenia Góra and Lubań/Bolesławiec, which work together with archive institutions from the Czech and German borderlands. The noticeably lower activity of the German archivists is the only suboptimal aspect in this context, as it is their Polish counterparts who are predominantly responsible for initiating joint efforts.

Janusz Gołaszewski, *Coopération des Archives d'État de Wrocław avec les archives de Tchéquie, d'Allemagne et d'autres pays européens au cours de la période 1980–2016*. Cet article décrit les relations entre les Archives d'État de Wrocław, une institution majeure d'archivage en Basse Silésie, et les archives de Tchéquie, d'Allemagne et d'autres pays européens — des années 1980 à 2016. La coopération a pris diverses formes, allant de la revendication d'archives, restituées sur la base du principe de pertinence, en passant par des stages d'archivage effectués par des archivistes de Wrocław sous forme de co-organisation de conférences scientifiques et de participation active à ces conférences, pour terminer par la popularisation des ressources. Au cours de la période considérée, plusieurs certaines d'événements ont été organisés ! À cela, il faut ajouter les publications des archivistes de Wrocław parues dans des publications et des magazines étrangers. L'activité exceptionnelle des succursales des archives, principalement de Jelenia Góra et de Lubań/Bolesławiec, qui coopèrent avec les institutions d'archives des régions frontalières de la République tchèque et de l'Allemagne constitue l'un des indices positifs de ces relations. Cette coopération est légèrement entachée par une activité sensiblement moins importante des archives allemandes. Ici, l'initiative relève de la Pologne.

Януш Голашевски, *Сотрудничество Государственного архива во Вроцлаве с архивами в Чехии, Германии и других странах Европы в 1980–2016 годах*. Статья описывает отношения Государственного архива во Вроцлаве, ведущего архивного учреждения в Нижней Силезии, с архивами в Чехии, Германии и других странах Европы с 80-х лет XX века по 2016 г. Сотрудничество имело разные формы, начиная от возврата архивных материалов на основании принципа пертинентности (уместности), архивной стажировки, пройденной вроцлавскими архивистами путем совместной организации научных конференций и активного в них участия, заканчивая популяризацией ресурсов. В данный период проведено впечатляющее количество мероприятий — нескольких сотен! К этому следует добавить статьи авторства вроцлавских архивистов, опубликованные в иностранных публикациях и журналах. Положительным аспектом отношений является исключительная активность отделов Архива, в основном в г. Елена Гура и Любань/Болеславец, сотрудничающих с архивными учреждениями из Чехии и Германии. Минусом сотрудничества является заметная меньшая активность немецких архивистов, в этом случае инициатива лежит на польской стороне.